№ 16 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 26 ՅՈՒՆՎԱՐԻ

1911
ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 26 ՅՈՒՆՎԱՐԻ № 16

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rèdaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆօն № 67.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1911 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը 9 ր., 9 ամսվանը 8 ր., 8 ամսվանը 7 ր., 7 և 6 ամսվանը 6 ր., 5 ամսվանը 5 ր., 4 ամսվանը 4 ր., 3 ամսվանը 3 ր., 2 ամսվանը 2 ր., 1 ամսվանը 80 կ. և 20 կ. պօստի ծախք։

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլար. Եւրօպայի բաժանորդները 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները 120 ղրուշ։

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն, և միևնոյն ժամանակ 40 կոպ. նամականիշ։

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով։

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rèdaction du journal „MSHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՅԻՑ

Հոգեկան-հիւանդների քաղաքային ապաստարանի համար պահանջվում է բնակարան (ոչ պակաս 20 սենեակից, բացի ծառայողների սենեակից) վարձով։ Շինութիւնը պիտի ունենայ, բացի սրահից, նաև այգի (կամ բակ) զբօսնելու համար։ Տեղեկութիւնների համար դիմել ապաստարանի կառավարչին, մինչև ցերեկվայ ժամը 12-ը, Կօջօրսկայա փողոց, 15։

ՆԵՐԿ. 31. ԱԲՕՆԵՄԵՆՏԻ ՀԱՇՒԻՑ ԴՈՒՐՍ

ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ուրբաթ, յունվարի 28-ին

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

ՅՈՎՀ. ԱԲԵԼԵԱՆԻ ԲԵՆԵՖԻՍԻՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ

ԱՐՔԱՅ ԼԻՐ

Ողբերգութիւն 8 պատկերով, Շէքսպիրի, թարգմ. Յ. Խ. Մասէհեանի

Մասնակցում են. տ. տ. Արաքս, Դուրեան-Արմէնեան, Մայսուրեան, պ. պ. Աբէլեան, Ալլահվերդեան, Արմէնեան, Աւետեան, Զարիֆեան, Լաքա, Ղազարեան, Մամիկոնեան, Միրզոյեան, Յարութիւնեան, Շահխաթունի, Ոշտունի, Փիրումեան և ուր.։

Գլխ. ռէժիսոր՝ Ա. Արմէնեան

Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին է։ ✦ Տեղերի գները բենեֆիսային են։

Վարչութեան հերթապահ անդամներ (Տ. Յովհաննիսեան (Ք. Տէր-Սարգսեան

տու. (ու.) 86. 2—1

ՅԵՐԵՒԱՆ ՔԱՂԱՔՈՒՄ

ԹԱՏՐՈՆ Ե. Բ. ՋԱՆՓՕԼԱԴԵԱՆԻ

Երևանի նախկին ակումբի շինութիւնը, հիմնական վերաշինութեամբ, յարմարեցված է յատկապէս թատրոնի համար։ Առանձին պատուէրով բերված է բոլորովին նոր, շքեղ դեկորացիա։ Կան բուտաֆոր, ռէկվիզիտ և ամեն յարմարութիւններ։

Պ.պ. սիրողները կարող են դիմել. (Въ гор. Эривань, Театръ ДЖАНПОЛАДОВА. (Тифлисъ, Контора „Энергія". Пушкинск. № 3.

(Հ. Ղ.) տու. 1404. 15—9

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Ուրբաթ, յունվարի 28-ին

տեղի կունենայ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՋՕԿԻ ՊԸՐԿԻՆԴԱՆ

I

Ջօկ սիրողները կը ներկայացնեն առաջին անգամ

«ԱԴԱԹ ՋԻ»

Պիէսա 2 գ., զօկերէն, բժ. Ար. Զարզարեանցի

II. ՋԱՒԵՇՏ ✦ III. ՊԱՐԵՐ

Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8½-ին։

Տոմսակները վաղօրօք կարելի է ստանալ եղբ. Զարզարեանց և ընկ. գրասենեակում, Վելեամինօվսկայա, 22, իսկ ներկայացման օրը Ժողովարանում։

(Հ. Ռ.) տու. 83. 2—1

ՊԷՏՔ Է ՄԻԱՅՆ ՈՒՐԱԽԱՆԱԼ

Ամիսներից ի վեր Թիւրքիայի հայոց ազգային կենտրոնական վարչութիւնը և ազգային կեանքը մատնված են անգործունէութեան, քայքայման, քաօսական վիճակի այն բուռն, յախուռն կռիւների պատճառով, որ կուսակցականները մղում են, աշխատելով լինել դրութեան տէրը։

Կ. Պօլսի հայոց ազգային երեսփ. ժողովը որ տէր և տնօրէնն է ազգային գործերի, կարգադրողը, տնօրէնողը այդ գործերի, հետևաբար և վերին ատեանը, որի նախագահն է պատրիարքը, նաև ազգային ժողովի որոշումների, ուրեմն ազգի կամքի գործադիրը քաղաքական և կրօնական ժողովների համագործակցութեամբ,—այդ ժողովը, ասում ենք, դատապարտված էր անգործունէութեան, որովհետև այդ ժողովի փոքրամասնութիւն կազմող և իրան «ազատական» յորջորջող խմբակը, չը կամենալով ենթարկվել մեծամասնութիւն կազմող և կենտրոնի խմբակցութիւն կոչվողի որոշումներին, աշխատում էր ամեն կերպ, զանազան միջոցներով, է՛ որ բացակայելով ժողովի նիստերից, է՛ որ ժողովի իրաւասութեան կամ ձեռնհասութեան զանազան հարցեր արծարծելով, անդամալուծել ժողովի գործունէութիւնը և թոյլ չը տալ, որ նա շարունակէ գործել նորմալ, կանոնաւոր գործունէութեամբ։

Երեսփոխանական ժողովը ձայների մեծամասնութեամբ որոշել էր ընդունել Դուրեան պատրիարքի հրաժարականը, կենտրօնական վարչութեան (քաղաքական և կրօնական ժողովների) հրաժարականը և ընտրել էր վերջինիս տեղ նոր վարչութիւն։

Ազգային սահմանադրութեան տրամադրութեան համաձայն, պատրիարքի հրաժարականը, ինչպէս և նորընտիր վարչութեան հաստատութիւնը պիտի ներկայացնվէր օսմանեան կառավարութեան, որպէսզի սա վաւերացնելով վարչութեան ընտրութիւնը, ընդունելով պատրիարքի հրաժարականը, հրաման տար տեղապահի և ապա նոր պատրիարքի ընտրութեան։ Սակայն «ազատականները» բողոքած լինելով ազգային ժողովի այդ որոշումների դէմ, Դուրեան պատրիարքը հրաժարվում էր ներկայացնել կառավարութեան հաստատութեան այդ որոշումները։ Եւ շնորհիւ դրա, առաջ էր եկել կատարեալ անիշխանութիւն և քաօս ազգային գործերի ղեկավարութեան մէջ։ Պատրիարքը՝ հրաժարված և զրկված ազգային ներկայացուցչութեան վստահութիւնից, նախկին վարչութիւնը հրաժարեցրած, և նորը՝ չը հաստատված։

Ինչպէս զուտ սահմանադրական տեսակէտից՝ Դուրեան պատրիարքի մերժումը՝ ենթարկել ազգային ժողովի որոշումը կառավարութեան հաստատութեան, հակասահմանադրական մի քայլ էր։ Բայց Դուրեան պատրիարքն ևս ունէր իր արդարացուցիչ պատճառները. նա գիտէր, աւաղ, դառն փորձերից գիտէր, որ ազատականները կանգ չեն առնի ոչ մի միջոցի առաջ՝ իրանց կամքը առաջ քշելու, ուստի նա աշխատում էր համերաշխութիւն, համաձայնութիւն կայացնելու երկու կուսակցութիւնների միջև։ Վերջապէս, նա կարողացաւ համոզել կենտրոնի խմբակցութեանը գումարել նորից ազգային ժողովը, որպէսզի սա վերահաստատէ նախորդ նիստի որոշումները։ Սակայն «ազատականները» չեկան ժողովի և երեսփոխաններ հաւաքվեցին 70 հոգի, փոխարէն 71-ի, որ անհրաժեշտ է մեծամասնութիւն կազմելու համար։ Ժողովը չը կայացաւ, թէև ունեցաւ և իր այն կրթիչ կողմը, որ ցոյց տուեց, թէ հանդէպ 24 կամ 26 «ազատականների» կայ մի կուռ մեծամասնութիւն, բաղկացած աւելի քան 70 հոգիներից, ընդդէմ «ազատականների», այն է դաշնակցականների։

Ոչ մի տարակոյս չը կայ, որ իրաւունքը, օրէնքը, սահմանադրական գործելակերպը պատկանում է կենտրօնի խմբակցութեան և իրան «ազատական» կոչող խմբակը կատարում է լոկ հակաազատական և հակասահմանադրական մի ակտ, կասեցնելով իր վարմունքով ազգային ժողովի գործունէութեան կանոնաւոր ընթացքը։ Սակայն գործերը այնպիսի կերպարանք էին ստացել, կրքերը այնքան յուզվել [illegible] նոր, եղբայրասպան կռւի։

Եւ ահա մեզ ուրախացնում է այն լուրը, որ տալիս է այսօր մեզ մեր թղթակիցը, աւետելով թէ կայացել է համաձայնութիւն կամ կոմպրոմիս երկու կուսակցութիւնների՝ մեծամասնութեան և փոքրամասնութեան միջև։

Ի սրտէ ցանկանում ենք, որ այդ համաձայնութիւնը տևական լինի, ի սրտէ փափագում ենք, որ «ազատականները» հասկանան վերջապէս յարգել ազգի կամքը, նրա իղձերը և փափագները։ Բռնի միջոցներով, ժողովի ատենապետներին և երեսփոխաններին ծեծի ենթարկելով, միջոցների մէջ խտրութիւն չը դնելով դժուար թէ կարելի լինի որևէ գործ առաջացնել։ Թող չը մոռանան «ազատականները», որ Հայաստանի ժողովրդի վիճակը շատ և շատ հեռու է նախանձելի լինելուց, որ մինչ նրանք «ազատական» երեսփոխանները ժամավաճառ են լինում կուսակցական կռիւներով, անձնական քէնախնդրութիւններով և դրանով անդամալուծում ազգային ժողովի և վարչութեան գործունէութիւնը, այնտեղ, գաւառում, երկրի խորքերում, հայ ժողովուրդը տառապում է և չը կայ ոչ ոք որ դարման անէ նրա ցաւերին և կարիքներին։

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բեռլին.—Այսօր լանդտագում տեղի ունեցաւ խոշոր միջադէպ։ Սօցիալ-դեմօկրատ Լիբկնեխտ, քննադատելով ոստիկանութիւնը ուժեղացնելու օրինագիծը, յարձակվեց վերջինիս վրա, բնորոշելով նրա պրօվօկատօրական, առանձնապէս վերջին գործադուլների ժամանակ, գործունէութիւնը։ Նախագահը երեք անգամ կանգնեցրեց հռետորին, առաջարկելով նրան խօսել ըստ էութեան։

Ի պատասխանի նախագահի նկատողութեան, Լիբկնեխտը ասաց, որ Կուրսկի վիճակում ոստիկանութիւնը գործում է «սրով ու հրով»։ Այն ժամանակ նախագահը բրօկի համաձայնութեամբ զրկեց հռետորին խօսքից։

Մամուլը զայրոյթ է յայտնում անուանելով նախագահի վարմունքը անկօրրեկտ և միակողմանի։

—

Պարիզ.—„New York Herald"-ին հաղորդում են Պէկինից. «Հիւսիսային Մանջուրիան ներկայացնում է «մահվան հովիտ»։ Շատ գիւղեր դատարկվել են։ Խարբինից փախչող չինացիները տարածում են վարակը։ Ազգաբնակութեան մէջ յամառութեամբ խօսում են, իբր ճապօնացիները դիտմամբ թունաւորել են ջրհորները, որպէսզի փախցնեն չինացիներին և տիրանան Մանջուրիային։ Միայն Հիւսիսային Մանջուրիայում մի օրվայ մէջ մեռնում են աւելի քան հազար մարդ։ Բնակիչները ոչինչ չեն անում վարակի դէմ կռւելու և հնա- [illegible] փողոցներ այրված են։ Բնակիչները [illegible]նում են հիւանդներին բարակները չը տանելու նպատակով»։

—

Հռոմ.—Պարլամենտ։ Քննվում է ծայրայեղ ձախակողմեանների հարցապնդումը անհրաժեշտ մթերքների թանգանալու մասին։ Սօցիալիստ-հռետորը պահանջեց կրճատել զինուորական ծախքերը։ Մինիստր Լուցատտին յայտնեց. «Անգլիական սօցիալիստների պարագլուխը զինուորական ծախքերի առիթով ասաց՝ թէ՛ ոչ ոքի չի զիջի իր երկրի պաշտպանութեան խնդրում (բուռն ծափահարութիւն)»։ Լուցատտին յիշեցնում է կառավարութեան ձեռնարկութիւնների մասին՝ ուտելիքները էժանացնելու նպատակով, և մատնանշեց, որ էժանացնելու քաղաքականութիւնը պէտք է համապատասխանէ բիւջէին։ Առաջարկվեց բանաձև կառավարութեանը վստահութիւն յայտնելու մտքով։

—

Ուրմիա.—Շէյխ Բաշիրի մարդիկը հարկադրեցին Բարանդուզի շրջանի տաս գիւղերի բնակիչներին խնդրել շէյխի հովանաւորութիւնը։ Շէյխի գործակալներից մինը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԽԻԹԱՐ ԳՕՇԻ ՎԱՆՔԸ

(Ամառային յիշողութիւններից)

Անցեալ ամառ Դիլիջանում ապրելով, ես որոշել էի նաև այդ հռչակաւոր վանքը այցելել և ուխտաւորի խորին ակնածութեամբ մերձենալ բարեյիշատակ Մխիթար Գօշի գերեզմանին։

Այդ ճանապարհորդութիւնը, որի հետ կապված է գեղանկար շրջապատի հմայքը, հաճելի ուխտագնացութիւն պիտի համարվի առաւելապէս նրա համար, ով սիրում է բնութիւնը և հրապուրվում է նրա գրաւիչ տեսարաններով։

Վանքը մօտաւորապէս 20 վերստ հեռու է Դիլիջանից. ճանապարհը ոչ մի յարմարութիւն չունի կառքի երթևեկութեան համար, ուստի ուխտաւորը պիտի ուղևորվի ձիով և առաջնորդի ուղեկցութեամբ, եթէ նա ճանապարհը չը գիտէ։

Այժմ մենաստանում վանահայր չը կայ և ուրեմն իջևանելու տեղ չը լինելու պատճառով գնացողը իր ժամանակը պիտի տնօրինէ այնպէս, որ առաւօտը Դիլիջանից դուրս գալով, երեկոյեան կարողանայ տուն վերադառնալ, անցնելով այդ օրը ձիով գրեթէ 40 վերստ տարածութիւն սարերի, ձորերի և անտառների միջով։

Սա է պատճառը, որ Գօշավանք գնացողներ քիչ կը պատահէք, նրանք ևս մեծ մասամբ տղամարդիկ են լինում։

Ինձ սակայն շուտով աջողվեց գտնել ուղեկից. դա՝ Ղազախի գաւառի յայտնի հասարակական և եկեղեցական գործիչ Զաք. Ք. Ապրէսեանն էր, իմ վաղեմի բարեկամը, որին ես նրա աշակերտութեան ժամանակից լաւ ճանաչում էի և սիրով վերաբերվում։

Քիչ յետոյ մեզ ընկերացաւ և մի թիւրքահայ երիտասարդ՝ կարճ ժամանակով Դիլիջան եկած, և ահա մի օգոստոսեան առաւօտ երեքս ուղևորվեցինք Մխիթար Գօշի վանքը։

Մեզանից միայն հ. Զաքարեան գիտէր ճանապարհը և նա սիրով յանձն առաւ առաջնորդի պաշտօնը կատարելու ծանրութիւնը։

Դիլիջանից դուրս գալով մենք մտանք անտառ և գրեթէ ամբողջ տարածութիւնը անցանք անտառով։

Իրօք գրաւիչ էր այդ ճանապարհը իր ուրոյն ուրոյն տեսարաններով։

Անտառը մի խորհրդաւոր, առասպելական աշխարհ է, որ այնչափ հմայում է և գրգռում մարդկային երևակայութիւնը։

Նրա հետ կապված են երջանիկ մանկութեան ոսկեփայլ երազները, նա է, որ տալիս է առատ նիւթ բարեխօս պառաւ տատի հէքիաթներին՝ անտառային կենդանիների և սողունների կեանքից։

Մեր ճանապարհը տեղ-տեղ ակօսված էր խոր ձորակներով, որոնց մօտ մենք իջնում էինք և ամեն մէկս՝ իր ձիու սանձից բռնած՝ ել և էջ էր կատարում կենդանուն աւելորդ ծանրութիւն չը պատճառելու համար։

5 ժամ տևեց մեր ճանապարհորդութիւնը։ Անտառից դուրս գալով, մենք սկսեցինք իջնել ձորը—դա յայտնի Տանձուտայ ձորն է, երկու անտառապատ լեռների ստորոտում— և ահա սկսեցին երևալ մէկը միւսի ետևից երեք տաճարների գմբէթները, իսկ քառորդ ժամից յետոյ և ամբողջ վանքը և նրան սահմանակից Գօշավանք հայ գիւղը։

Այստեղ 12-րդ դարու վերջում հաստատել էր իր բնակութիւնը ուսումնատենչ և իմաստասէր Մխիթարը, այս կուսական անտառների և լեռների մէջ նա ընտրել էր իր ճգնավայրը՝ մի բուռն իրան նուիրված միաբանութեան հետ, աշխարհից և նրա վայելքներից կտրված, և այստեղ կնքեց իր մահկանացուն այդ առաքինի վարդապետը։

Մենք իջանք ձիերից և ուղղեցինք մեր քայլերը դէպի մայր տաճարը յանուն ս. Աստուածածնի, որի շինութեան վրա Մխիթարը աշխատել էր 5 տարի (1193—1198)։

Այդ աստուածահաճոյ գործի աջողութեան նպաստեցին դրամական և այլ միջոցներով Իվանէ, Զաքարէ, Քուրթ և Վախտանգ իշխանները, իսկ վերջինի կինը՝ Արզուխաթունը՝ պատրաստեց իր աղջիկների հետ նորակառոյց եկեղեցու համար մի գեղեցիկ վարագոյր «զարմանալի տեսողաց, ի մազոյ այծից կակղագունաց, ներկեալ պէս-պէս և զանազան, գործ քանդակակերպ և նկարեալ պատկերօք, ճշգրտագոյն հանուածովք, անօրինակօք փրկչին և այլ սրբոց, որ հիացուցանէր զտեսողսն», ինչպէս նկարագրում է Կիրակոս պատմագիրը։

Նոյն իշխանները ընծայում են Մխիթարի նոր շինած վանքին գիւղեր, հողեր, այլ և այլ կալուածներ։

Այդ բոլորը, ասում է Վահան վարդ. Բաստամեանը, ապացոյց է անշուշտ, թէ որպիսի մեծ պատիւ էր վայելում Մխիթարը այդ իշխաններից և նրանց ընտանիքներից, լինելով միանգամայն խոստովանահայր Զաքարէի*)։

Տաճարը ամբողջապէս շինված է տորոնագոյն սրբատաշ քարից և կառուցված է չորս բարձր ամրակուռ կամարների վրա, ունի մի աւագ և չորս փոքր խորաններ, երկու խորհրդարան և երկու դուռ արևմտեան և հիւսիսային կողմերից. տաճարը պսակված է մի գեղեցիկ վեղարաձև կաթուղիկէով։

Միայն, ափսոս, դարերի ընթացքում կրկնվող երկրաշարժից տաճարի պատերը արտաքուստ և ներքուստ և մասամբ կաթուղիկէն փոքր ինչ վնասվել են։

Աջակողմեան դասի խորանի ճակատին հետևեալ նշանաւոր յիշատակագիրն է արձանագրված։

> «Ի ՈԽ. (1191) թւին զկնի չորս ամաց առնլոյ զԵրուսաղէմ Սալահադինին՝ սկսեալ եկեղեցիս սուրբ և կատարի ամս է (7), ի խանգար Զատկին յունաց ձեռամբ վարդապետին Մխիթարայ ի հայրութեան Վարդանայ, ձեռնտուութեամբ բարեպաշտ իշխանին Վախտանգայ և նորին զուգակցին Արզուխաթունին, և նորին եղբարցն Սմբատայ, Վասակայ և խորթն Գրիգորոյ և նոցին զաւակացն։ Լիցի նոցա պատարագ յեկեղեցիս ի տօնի սուրբ Աստուածածնի»**)։

Սուրբ Աստուածածնի տաճարը ունի և մի հոյակապ գաւիթ չորս վեհատեսիլ բոլորակ սիւների և ութ կիսասիւների վրա հաստատված. կան այստեղ ևս մի քանի արձանագրութիւններ, բայց ժամանակից սրբված և այժմ անվերծանելի։

Այս տաճարին կից կանգնած է ս. Գրիգոր Լուսաւորչի եկեղեցին, հմուտ ու շնորհալի վարպետի գործ, որ մինչև այսօր հիացնում է այցելուին նուրբ ճարտարապետական կատարելութեամբ։

Բայց, աւաղ, այս գեղեցիկ տաճարի գմբէթը ամբողջապէս քանդված է երկրաշարժից. այժմ և անձրևը և ձիւնը՝ թափվելով

*) Մխիթարայ Գօշի դատաստանագիրք հայոց։ Վաղարշապատ 1880 թ.։

**) Արցախ. Մակար եպ. Բարխուդարեանի։ Բագու, տպարան «Արօր» 1895.

30 մարդկանցով գիւղերը կառավարելու պատրուակով տեղափոխվեց Բարանդուզ և քշեց երկու գիւղի տաւարը։

—

Սօֆիա.—Վառնայից և Դէմնից եկած պլերավաճառները միտինգին միաձայն որոշեցին պաշտպանել կառավարութեան՝ Թիւրքիայի դէմ մաքսային կռւում և միջնորդել հաստատելու շոգենաւային հաղորդակցութիւն Բուլգարիայի և Ալէքսանդրիայի միջև ցածր տարիֆով՝ նոր շուկայ որոնելու նպատակով, որի համար առանձնապէս յարմար է Եգիպտոսը։

—

Լոնդօն.—Տպարանատէրերի միութիւնը որոշեց ամբողջ Անգլիայում յայտարարել լօկաուտ։ Յունվարի 29-ից, ծառայողներին կը յայտարարվի, որ նրանք կարձակվեն երկու շաբաթ յետոյ։

—

Յունվարի 19-ին Պետերբուրգ եկաւ մի պատգամաւորութիւն Պերմ քաղաքի կողմից միջնորդելու, որպէսզի Ուրալեան նոր պօլիտեխնիկումը բացվի ոչ թէ Եկատերինբուրգում, ինչպէս նախագծված է, այլ Պերմում։ Պատգամաւորութիւնը միջնորդում է, որպէսզի առաջիկայ պօլիտեխնիկումում լինեն երկու բաժանմունք, գիւղատնտեսական և հանքա-գործարանային։ Պատգամաւորութեան կարծիքով, շնորհիւ այն հանգամանքի, որ պօլիտեխնիկումը կը լինի Պերմում, հարկ չի լինի բանալ գիւղատնտեսական ինստիտուտ Վօլգայում։

—

Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան նախնական հաշւարարութեամբ 1910 թւին պետութեան երկաթուղային շահագործումը տուել է լաւ հետևանքներ. ծախսերը համեմատած 1909 թւի հետ պակասել են 18 միլիոնով, իսկ եկամուտները այդ տարվայ դէմ աւելացել են 35 միլիոնով։

ՊՈԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

—

Կ. Պօլիս, 16 յունվարի

Նախընթաց Թղթակցութիւնով գրած էի, որ Կեդրոնի խմբակցութիւնը, իր բոլոր ուժերը գործ դնելով, հետամուտ էր վճռականօրինական թիւ մը ձեռք բերել ու հաստատել իր նախկին որոշումները։

Ու վերջին անգամ, քանի մը օր առաջ, երբ Մայր-Դիւանը գիմում ըրաւ Դուրեան պատրիարքի պատգամաւորական հրաւէրները ստորագրելու, մերժում տեսաւ։ Նոյն խմբակցութիւնը, առանց ինքզինքը կորսնցնելու, որոշում կայացուց՝ հրաւիրագիրները ղրկել իրենց հասցէին դիւանի ստորագրութիւնովը միայն։ Ու այդպէս ալ կատարուեցաւ։

Նոյն ատեն՝ այդ խմբակցութեան պատկանող կարգ մը անձեր, առանձինն խորհրդակցելով իրերու վիճակին վրայ, և քաջ ըմբռնելով, որ գահավէժ թափով մը չպիտի փոխուէր տիրող շփոթն ու անկարգութիւնը, երեք անձերու պատգամաւորութիւն մը կը ղրկեն ազատական մասին և կարծիքի փոխանակութիւններ կընեն համաձայնութեան մասին։

Երկուստեք զիրար կը հասկնան, որովհետև տեսակցութիւնը տեղի կունենայ զուտ օրինական հողի վրա, ան ինչ որ տեսակէտը եղած էր արդէն ազատականներու։ Նոյն պատուիրակները, այդ համաձայնութեան գլխաւոր գիծերը շօշափելէ ետքը, գոհունակութեամբ կը դառնան Կեդրոնի կուսակցութեանը, և կը հաղորդեն արդիւնքը իրենց բանագնացութեան, որ ինքնայորդոր կատարուած էր։ Միևնոյն ատեն կը սպառնան, որ եթէ տակաւին շարունակուի անհամաձայնութիւնը, իրենք քսանէ ոչ նուազ պատգամաւորներ, պիտի միանան ազատականներու, որով այդ կուսակցութիւնը պիտի ունենար մօտ վաթսուն անդամներ։

Կեդրոնը ըմբռնած է բարեբախտաբար, թէ հարկ էր տեղի տալ օրինական պահանջումներու առջև, որոնք այս անգամ իր ծոցին մէջ կը բարձրանային։ Եւ շուտով համաձայնութիւնը կըմբռնուի օրինական կէտերու վրայ։

Ըստ իս՝ գլխաւոր բանը սա էր, որ պատրիարքը Բ. Դուռ ղրկած ըլլալով իր հրաժարականը, Կեդրոնի կուսակցութիւնը լայնօրէն բաւարարութիւն գտած եղաւ, ազատականներն ալ ինքնին զգլրած եղան պլնդելէ, թէ իրենց հակառակորդ կողմը իրաւունք չունէր պատրիարքի հարցովը զբաղելու՝ վճռական գագարումը տեղի ունենալէ առաջ։

Երկուստեք համաձայնութիւն կայացաւ սա հիմքերու վրայ. 1) պատրիարքի հարցով զբաղիլ, 2) նորընտիր վարչութեան ընտրութիւնը չեղեալ համարելով, նախորդ վարչութեան իրաւունք տալ, որ պաշտօնի գլուխ անցնի ու, առաջին առիթով, կատարէ պատգամաւորներու $^{1}/_{5}$-րդի վիճակող գագարումը, և նոր ընտրութեան հրահանգներ տայ, 3) ընտրել տեղապահ մը, 4) անգամ մը միայն պաշտօնի վրայ գտնուող եբեսփոխանները նիստի հրաւիրել եթէ բացառիկ անհրաժեշտութիւն ծագի, 5) մինչև փետրուար վերջացնել պատգամաւորներու նոր ընտրական գործողութիւնները։

Պատգամաւորական ժողովը, այս շաբթու, ամբողջական նիստ պիտի գումարէ՝ լսելու համաձայնութեան այս կէտերը՝ որոնք ճշտուած ու ստորագրուած են երկու կուսակցութեանց ներկայացուցիչներու կողմէ։

Պէտք է ըսել թէ համաձայնութիւնը մեծ ուրախութիւն պատճառած է ոչ միայն պատգամաւորական երկու կուսակցութեանց անդամներու, այլ և բոլոր հայ հանուրքին։ Կեդրոնը բաւարարութիւն ստացաւ, անոր համար, որ Դուրեան հրաժարած է անդառնալի. ազատականութիւնը հակառակելու պատճառ մը չունի. նախ որ պատրիարքը իր ձեռքով լուծած եղաւ իր հրաժարականին հարցը, երկրորդ որ ընդունել տուած եղաւ իր մէկ օրինական անյետաձելի մէկ պահանջքը, 1/5-րդի գործադրումին, երրորդ որ, հրաժարուած նկատուելով նորընտիր վարչութիւն մը, նախատեն իրաւունք տրուեցաւ, ըստ սահմանադրութեան, պաշտօնի գլուխ կենալ և ազգ. գործերը վարել մինչև որ յաջորդ վարչութիւն մը ընտրուի։

Քանի մը օրէն երկու կուսակցութեանց միջին համաձայնութեամբ, թեկնածութիւն պիտի ըլլայ վարչութեան որ տեղապահ մը ընտրուի։ Տեղապահի գործը սահմանափակ պաշտօն մըն է, և շատ կարճատև, որով ջանք պիտի ըլլայ գտնել այնպիսի մէկը որ երկու կուսակցութեանց մէջ կուսածաղիկ մը չըլլայ։ Ըստ այնմ՝ հաւանական է որ ընտրուի Գաբրիէլ եպիսկ. Ճէվահիրճեան, Սահմանադրութենէ առաջ, պատր. փոխանորդ։

Կարևոր հարցը պիտի մնայ գիտնալ թէ ով պիտի ըլլայ Դուրեան պատրիարքի յաջորդը։

Ստոյգը խօսելով, այդ մասին կը գտնուինք դժուարութեան մը առջև. տարէցներու մէջ յանձնարարելի եպիսկոպոսներ չեն գտնուիր. երիտասարդներու մէջ ալ՝ նոյնպէս։ Ու կը տեսնենք որ Դուրեանի յաջորդ, գուցէ, միայն Դուրեանն է։ Անշուշտ դժբաղդութիւն, բայց ճշմարտութիւն է։

Ասկէ առաջ բաւական խօսուած է Պրուսայի առաջնորդ՝ Արշարունի Յով. եպիսկոպոսի մասին։ Եգիպտոսի մէջ հրատարակուող հայ թերթէ մըն ալ «Մշակի» մէջ արտատպուած եղած էր անոր մասին։ Հեռուէն եկած ձայները մերթ թէև անուշ կը հնչեն, բայց դժուարաւ կրնան իսկական թարգմաններ ըլլալ ճշմարտութեան։ Արշարունի եպիսկոպոս, բաւական սուր և գործունեայ ըլլալէս, ջղային մարդու մը բոլոր տկարութեանցը և քմահաճոյքներուն գերի է։ Ինքը անկեղծութիւն ունեցաւ արդէն իր այդ տկարութիւնը խոստովանելու հրապարակաւ, այնպէս որ գաղտնիք մը չկայ իր մասին։ Եգիպտական թերթ «Լուսաբեր-Արև» լաւագոյն ընտրելին կը համարի գուցէ սա պատճառաւ, որ Արշարունի եպիսկոպոս կուսակցութեան մը դէմ բուռն ոճով գրուած նամակ մը հրատարակել տուաւ «Բիւզանդիոնի» մէջ։

Ազգին համար փնտռուած պատրիարքը այնպիսի մէկը ըլլալու է, որ ոչ թէ կռիւ արծարծէ սա կամ ան խմբակցութիւններու դէմ, այլ լայն ըմբռնումով մը կանգնի որոշ բարձրութեան վրայ, ազգին ցաւերովը կարենայ զբաղիլ, ազգին ունեցած բոլոր ուժերը կարենայ գործածել ի նպաստ ազգին։ Մենք ունինք հողային հարց,—ազգին համար ամենէն անհրաժեշտը.—ունինք կրթաց հարցը,—յաջորդ սերունդին համար ամենէն կենսականը։ Այս հարցերը կրնան լուծուիլ ազգին հաւաքական ուժերուն միացումովը։

Մեզի լաւագոյն պատրիարքը կըլլայ ութեան, որ ըմբռնելով այդ հարցերը, անոնց լուծմանը կրնայ օժանդակ առնել ազգին բոլոր հաւաքական ուժերը։ Շահէն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԽԱՅԻԼ Մ. ՍՏԱՍԻՒԼԵՎԻՉ

Ցանձին յունվարի 23-ին վախճանված Միխայիլ Մատվէևիչ Ստասիւլևիչի ռուս գրականութիւնը և հասարակական կեանքը կորցնում են տաղանդաւոր, անձնուէր և վաստակալից գործիչներից մէկին, որը մինչև մահը—85 տարեկան հասակը—մնաց ակտիվ մշակների շարքում։

Հանգուցեալի գրական գործունէութեան անմոռանալի կոթող մնալու է անշուշտ ռուս ամենալաւ ամսագիրներից մէկը, „Вѣст. Европы“-ն, որ նա հիմնել է ու խմբագրել յընթացս 44 տարվայ և միայն նախանցեալ տարին, աչքերի տկարութեան պատճառով, յանձնել էր խմբագրական այն մարմնին, որի ներկայացուցիչն է հանդիսանում անուանի պրոֆեսոր Մաքսիմ Մ. Կօվալևսկին։

„Вѣст. Европы“-ն, ինչպէս քանիցս մենք առիթ ենք ունեցել գրել այս էջերում (տես մանաւանդ «Ազատամտութեան քաջ զինուորը», «Մշակ» 1907 թ. № 40), եղել է ռուս հարազատ լիբերալիզմի ամենալաւ և հետևողական արտայայտիչը և քարոզողը։ Շնորհիւ այն գրական ույժերի, որ կարողացաւ իր շուրջը խմբել ամսագրի խմբագիրը—իսկ դրանցից շատերի հետ Մ. Մ. Ստասիւլևիչը կապված էր երկարամեայ բարեկամական կապերով—„Вѣст. Европы“-ն ունեցաւ յարատև աջողութիւն, հնար ստանալով տարածել իր դաւանած գաղափարները ռուս հասարակութեան մէջ։ Նամանաւանդ անմոռանալի է ամսագրի մատուցած ծառայութիւնը ռէակցիայի դաժան օրերին. ամսագիրը մի քայլ յետ չը նահանջեց իր դիրքից, պաշտպանելով այն սկզբունքները, որոնք մասամբ միայն իրագործված էին Ալէքսանդր II-ի ռէֆօրմների շրջանում. բաւական է յիշել Վլադիմիր Սօլովիևի այդ ժամանակվայ փայլուն և թունալից յօդուածները և Կ. Կ. Արսենևի հմտալից պօլեմիկան՝ խաւարի ներկայացուցիչ „Моск. Вѣд.“-ի դէմ։

Հանգուցեալը իր հասարակական գործունէութեան մէջ—նա բազմիցս եղել է Պետերբուրգի զեմստվայի և քաղաքային դումայի ձայնաւոր,—մեծ հռչակ և ընդհանուրի յարգանք ձեռք բերեց նամանաւանդ որպէս ժողովրդական լուսաւորութեան գործի անխոնջ մշակ։ Երկար տարիներ վարելով Պետերբուրգի քաղաքային ինքնավարութեան ժողովրդական լուսաւորութեան յանձնաժողովի նախագահի պաշտօնը, նա, շնորհիւ իր au fond ծանօթութեան այդ գործին եւրոպական երկիրներում, մեծ զարկ տուեց քաղաքի տարրական ուսումնարանների տարածման, որպիսի գործունէութեան համար քաղաքը նրան ընտրեց իր պատուաւոր քաղաքացի, մի պատիւ, որին շատ քչերն են արժանանում Նևեան մայրաքաղաքում։

Մ. Մ. Ստասիւլևիչը որպէս աշխատաւոր, բուն եւրօպացի էր. 45 տարվայ ընթացքում չը պատահեց մի ամիս, որ „Вѣст. Евр.“ անգամ մի օրով ուշանայ երևալուց. գործունեայ ձայնաւոր և նախագահ ուսումնարանական խորհրդի, տպարանատէր և գրավաճառ-հրատարակիչ, պատասխանատու կատակատար շատ ռուս գրողների և, վերջապէս, որպէս իդէալական խմբագիր, նա այս բոլոր պաշտօնները տանում էր շատ ակկուրատ, որ, ի հարկէ, կարելի է այն դէպքում, երբ մարդս գիտէ գնահատել իր ժամանակը։

Հանգուցեալը ծնվել է Պետերբուրգի նահանգում 1826 թւին և համալսարանը վերջացնելուց յետոյ 1849 թւին ստացաւ պատմութեան մագիստրոսի, իսկ երկու տարուց յետոյ պատմութեան դօկտորի աստիճանը, որ իրաւունք է տալիս պրոֆեսորական ամբիոնի։ 1851 թւին Պետերբուրգի համալսարանում նա սկսում է իր դասախօսութիւնները, բայց երկար չէ տևում նրա բեղմնաւոր գիտական պրոֆեսորական գործունէութիւնը. 1861 թւին յայտնի անցքերից յետոյ, նա ստիպված հեռացաւ համալսարանից իր ընկերներ Ա. Պըպինի, Կ. Կավելինի, Վ. Սպասովիչի հետ։ Հետաքրքրական է, որ ինչպէս մի անգամ նկատել էր Ն. Կ. Միխայլօվսկին, Ստասիւլևիչը իր առաջին գրական-գիտական գրուածքներում աւելի չափաւոր էր, քան յետագայ հասարակական-հրապարակախօսական գործունէութեան մէջ. դա, ի հարկէ, արատ չէ, այլ գովասանք մարդու համար, որ կարողացել է ապրել բաց աչքերով։

1881—82 թւին Մ. Մ. Ստասիւլևիչը ձեռնարկեց ամենօրեայ «Порядокъ»-ի հրատարակութեան, որը կարճատև կեանք ունեցաւ, խափանվելով կառավարութեան ձեռքով։

Հանգուցեալը մտերիմ բարեկամ էր ռուս գրականութեան շատ կորիֆէյների՝ Տուրգենևի, Շչեդրինի, Գօնչարօվի, Ալ. Տօլստոյի։ Պետրոս Զաքարեան

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

«Ժամանակ» թերթի մէջ (12 յունվար, № 681), Եղիշէ քահանայ Փափազեան հետևեալն է գրում Օրմանեանի մասին.

«Ժամանակ» պատուարժան լրագրոյ 673 թիւ թերթին մէջ կարդացի «Ո՞վ պիտի ընտրենք» վերնագրով հակիրճ խորհրդածութիւն մը, տիար Միհրդատ Հայկազնի ստորագրութեամբ, ուր Օրմանեան սրբազանի կաթողիկոս չկրնալ ընտրուելու մասին՝ ցարդ յայտնուած պատճառները «ոչինչ» համարելէ վերջ՝ ինք իր կողմէն նոր և արտակարգ արգելք մը յառաջ կը բերէ, այն է, անոր կաթոլիկութենէ ղալօրը։

Թէև այս անգամ ռուսահայերը մտադրած կերևին իրենց եպիսկոպոսներէն մին՝ Փահանայապետական Գահը բարձրացնել, բայց սակայն պատճառ մը չկրնար ըլլալ, թոյլ տրուելու անիրական տարակուսութեան մը, որ տիրէ միտքերու վրայ։

Օրմանեան՝ սրբազան վարդապետ, երբ եկաւ մտաւ մայրենի եկեղեցին, և առաւ վստահութիւն մը՝ զայն բարձրացուց եպիսկոպոսութեան, յետոյ, վստահութիւն մըն ալ արքեպիսկոպոսութեան, յաջորդ աւելի զօրաւոր վստահութիւն մըն ալ՝ պատրիարքութեան։ Արդ, եթէ սահմանադրական շրջանին մէջ՝ տեղի, անտեղի ամբաստանութիւններ հրապարակները չողողէին, տարակոյս չկար թէ կաթողիկոսական առաջնակարգ ընտրելի ալ պիտի ներկայացուէր, թերևս, կաթողիկոսանալ իսկ։ Այն ատեն ինչ պիտի ընէինք, երբ յետոյ յիշէինք թէ՝ պալին ներկայացած, զարշապար համբուրած է, Գահէն վար պիտի գլորէինք, ոչ ապաքէն միևնոյն անձն է, որ մեծարուած էր եպիսկոպոսութեամբ, արքեպիսկոպոսութեամբ, պատրիարքութեամբ, որ ըստ ասութեան տիար Հայկազնի՝ լիազօր փոխանորդն ալ է քահանայապետին։ Արդ, եթէ զարշապարի մատուցումը կարևորութիւն ունենար, եկեղեցին, ազգը՝ սրբազան և բարձրագոյն աստիճաններով չէր պատուեր և փառաւորեր Օրմանեան սրբազանը։

Գալով, «Կեցցէ, զօրքի ծառայի քո, զոր՝ ի Հռոմայ գահէցն վերապատուցեր»-ին բացատրութեան, խօսքը՝ Նար Պէյ սրբազանին բերանը դրուելով սխալ գրուածք մը պատկերացուցուած է։ Արդ, ես կը հրաւիրեմ Ն. ազնուութիւնը՝ որ հաճի կարդալ «1899 մայիս 24 թիւ և համար «129» Օրմանեան սրբազանի շրջաբերականը, ուր պիտի համոզուի թէ՝ Հայաստանեայց եկեղեցին՝ ընդդէմ լատինաց, անդրալեռնականաց, և Լը Մօնտի ու Ջիվիլթայի՝ պատմական տրամաբանական, հզօր և անհերքելի փաստերով՝ ինչ սքանչելի կերպով պաշտպանուած է։

Թէ ինչո՞ւ և ինչպէս հայ եկեղեցւոյ դաւանանքը առաքելական է, թէ ինչպէս եկեղեցւոյ և կրօնի գլուխը և հիմը Քրիստոս է, թէ ինչպէս կը վարդապետեն եկեղեցւոյ ս. հայրերը, ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Ներսէս, Սահակ և Մեսրոպ Թարգմանիչք, Եզնիկ և Եղիշէ Խորենացին, Ղազար Փարպեցին, Յովհան Մանդակունին և Սահակ Ձորափորեցին, Խոսրով Անձևացին և Գրիգոր Նարեկացին, Ներսէս Շնորհալին և Ներսէս Լամբրոնացին, և բոլոր ս. մատենագիրները։ Կարդալ պէտք է այդ անզուգական շրջաբերական ուսումնասիրութիւնը ի կրօնս լաւ ճանչնալու համար Օրմանեան սրբազանը։

—

«Բիւզանդիոն» թերթի մէջ (№ 4320) հետևեալ յօդուածն է տպված Կարապետ եպիսկոպոսի մասին «Իրազեկ մը» ստորագրութեամբ և «Եպիսկոպոսի մը յուզման պատճառ» վերնագրով.

«Բիւզանդիոնիդ» դեկտ. 17-ի թիւին մէջ՝ այս խորագրին տակ, ուրիշ ազբիւր մը առնելով, կըսէիք թէ Սարպատականի առաջնորդ Կարապետ եպ. Տէր-Մկրտչեան, իր խիստ վարմունքով տեղի տուած է հանգուցեալ Հայրապետի յուզման, որ մահացու եղած է ետքը։

Հանգուցեալ ս. Հայրապետի յուզման պատճառը, եթէ իրօք այդ է իր մահացումի փութացումը, պէտք է փնտռել խեղճ Հայրապետը մօտէն շրջապատողներու գլխաւորներուն մէջ։ Բայց ես իբր իրազեկ՝ կրնամ յայտարարել, որ հանգուցեալ Հայրապետին մահը բնական եղած է, տկար և տխուր սրտի մը ունէ պատճառով բաբախելէ դադարման հետևանքով։

Ամեն ոք կը յիշէ թէ կաթողիկոսական վերջին ընտրութեան պահուն, մեր պատգամաւորներուն ուշադրութիւնը հրաւիրած էր Կարապետ վարդ. Տէր-Մկրտիչեան, և կը մատնանշուէր իբր ապագայ ընտրելի կաթողիկոսութեան։ Կարապետ վարդ, այժմ եպիսկոպոս, Իգմիրլեանի առաջին չորս ձեռնադրած եպիսկոպոսներուն ամենէն արժանաւորը, կերևի թէ հիմակուընէ փուշ կը դառնայ ոմանց աչքին, և չեն ամչնար մեծ սուգով համակուած գերեզմանի մը տամուկ հողին առջև կեղտոտել Տէր-Մկրտիչեան Կարապետ եպիսկոպոսի պէս մաքուր անձնաւորութիւն մը, որ երբեք չի կրնար ըլլալ կոշտ, բիրտ, իր խօսքը, իր վարմունքը չճանչցող, չը կշռող մէկը։ Ամօթ է, ամօթ է ձեզի, «ովքեր» ալ ըլլաք դուք, եկեղեցական թէ աշխարհական, որ պատիւը, զգացումէ զուրկ մարդոց պէս՝ կաղապրտէք Իգմիրլեանի յիշատակը և կը քաշէք և աղտոտել կուզէք չէինք շնորհք եպիսկոպոսի մը անունը։

Կարապետ եպիսկոպոսի պէս մաքուր, ամուր կրթութեան և զարգացումի տէր, երիտասարդ և միանգամայն պատկառելի եկեղեցականի մը անուան սասանած բերելու համար մը կենթադրեմ այդ տեսակ տխեղծ լուրերու հրատարակութեան ետև, պղտորելու համար մաքերը։ Բայց սակայն շատ պարզ միջոց մըն է, որուն կը դիմեն ապիկարներ, անգամներ, ստախօսներ։ Կարապետ եպիսկոպոսը էջմիածնի պարծանքն է։ Նրանի թէ այդ խմորէն տասնեակ մը հոգևորականներ ունենար էջմիածին, որուն բախտը չի կրնար յանձնուիլ բախտախնդիր սքեմաւորներու ձեռքը։ Առ այժմ այսչափ։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Կօկանդ, 16 յունվարի

Այսօր ուսումնարանի դահլիճում նախագահութեամբ Եփրեմ Գաբրիէլեանցի և քարտուղարութեամբ Մանուչարեանի կայացաւ երրորդ ծխական ընդհանուր ժողովը. օրակարգի հարցերն էին.

1) Ընտրել մի մասնաժողով 5 հոգուց բաղկացած, որը հոգ կը տանէ և ծրագիր կը մշակէ, թէ ինչ կերպ և ինչ ձևով պանդ կիրակնօրեայ դասախօսութիւններ և դասընթացքներ։

2) Հոգաբարձութեան անդամ Տ. Կոյումճեանի հոգաբարձութիւնից հրաժարեցնելու հարցը և՝

3) Քննել 12 հոգի իրաւասու ծխականների ներկայացրած բողոքը արժ. Ներսէս քահ. Աբրահամեանցի միակողմանի նախագահութեան դէմ։

Առաջին հարցի վերաբերմամբ ժողովը գտաւ ամենակենսաաւոր հարցերից մէկը, աչքի առաջ ունենալով բանւորութեան մեծագոյն մասի անգրագէտ լինելը, որոշեց ընտրել ձեռնհաս մարդկանցից 5 հոգուց բաղկացած մի մասնաժողով, որ կը մտածէ ձևի և միջոցների մասին և իր եզրակացութիւնը կը յայտնէ առաջիկայ ժողովին. գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրվեցին Ներսէս քահ. Աբրահամեան, Գր. Յարութիւնեան, Գէորգ Մելիքեան, Տ. Մելիք-Յոլչեանեան և Ա. Սահրատեան։

Երկրորդ հարցի վերաբերմամբ երկար թեր և դէմ կարծիքներ տեղի չունեցան, որովհետև այդ հարցի մասին խօսվել է շարունակ երեք ընդհանուր ժողովներում, որի պատճառով ժողովները ալեկոծ և սուր բնաւորութիւն էին ստացել. վճռվեց դնել ուղղակի վստահութեան քուէն և գաղտնի քուէարկել։ Գաղտնի քուէարկութեան արդիւնքը եղաւ այն, որ ժողովը 48 ձայնով ընդդէմ 16-ի վճռեց հոգաբ. անդամ Տ. Կոյումճեանին հեռացնել հոգաբարձական կազմից։ Գալով երրորդ հարցին ժողովը թեր և դէմ կարծիքներ լսելուց յետոյ գտաւ, որ արժ. Ներսէս ք. Տէր-Աբրահամեանցի նախագահութիւնը եղել է միանգամայն օրինաւոր և անաչառ, իսկ 12 հոգու ներկայացրած բողոքը ճանաչել անարդար։

Ժողովականներից Գր. Յարութիւնեանի առաջարկութեամբ ժողովը որոշեց յարգել հանգուցեալ Աթանաս Ժամհարեանի յիշատակը յոտնկայս և խնդրել ծխ. քահանայից, որ վերջինս ուղարկէ հասարակութեան անունից մի ցաւակցական նամակ հանգուցեալի ընտանիքին, նրան հասած կորստի առիթով, ինչպէս հայ ազգի անկեղծ բարեկամի։

Պ. Մանուչարեան

—

Շուշի, 17 յունվարի

1910 թւին եղանակները Ղարաբաղում բոլորովին տարօրինակ անցան. գարունը սկզբում չորային էր, վերջում սաստիկ անձրևային. ամառը սարսափելի չորային և շոգերով, աշունը երաշտ, այնպէս որ վար ու ցանքը ցանկալի արդիւնք չը տուեց. շատ դաշտեր մնացին առանց սերմանելու. սերմվածների մեծ մասն էլ դեռ չը ծլած վրա հասաւ խստաշունչ ձմեռը։ Եղանակների այս տարբեր ընթացքը բաւական վնասներ տուեց հացաբոյսերին և բուսականութեանը, քիչ քանակութեամբ ստացվեց, և այս ձմեռը բուք ու բորանը բաւական աղել են շուկաների գների վրա և հացահատիկները զգալի կերպով թանգացել են։ Ձմեռը Ղարաբաղի համար դարձել տարօրինակ է, ոչ ոք այսպիսի խստաշունչ ձմեռ չէ տեսել։ Նոյեմբերի վերջին կէսից յանկարծ արշինաչափ ձիւն եկաւ, դադարեց վարուցանքը, գիւղացիները գոմերում պատսպարեցին իրանց անասունները և սկսեցին անժամանակ պատրաստի կերը նրանց ուտեցնել։ Շատերն այն կարծիքի էին, որ կը հալվի այդ ձիւնը և հնարաւորութիւն կը լինի նորից անասունները դուրս տանել հանդերը և վար ու ցանքը շարունակել, բայց մի քանի օրից յետոյ դարձեալ իջաւ մեծ քանակութեամբ ձիւն և սա ահագին վնասներ հասցրեց այգիներին և պտղատու ծառերին։ Ձիւնի ծանրութեան տակ չը դիմանալով շատ ծառեր արմատախիլ եղան, իսկ շատերը ճղնակոտոր։

Դեկտեմբերի 28-ից Շուշում և շրջականերում այնպիսի սառնամանիք, բուք ու բորան սկսվեց, որ յաճախ մարդիկ դժուարացան տներից ներս ու դուրս անել և մնացին փակված տներում։ Ջրօրհնեաց տօներին փողոցում սառան յայտնի տիրացու Իսաբէկը, ապա քարտաշ Սարգիսը, երկուսն էլ երկրպագու օղիին։ Թամիրեանց թաղեւս ապօր բերած ջրանցքը սառել է, քաղաքը ոչ մի կաթիլ ջուր չէ կարողանում

Ներս բաց մնացած կաթուղիկէից թողնում են տաճարի մէջ խոնաւութեան և աւերի անջնջելի հետքեր։ Մի երկու տասնեակ տարիներից յետոյ եկեղեցական ճարտարապետութեան այդ սքանչելի կոթողից կը մնան միայն պատերը...

Մայր տաճարի մօտ հարաւային կողմից կանգնած է ս. Կարապետի եկեղեցին մի կամարի վրա հաստատված՝ քանդակազարդ բեմով և խորհրդարաններով, որ ունի մի մեծ և երկու փոքր խորաններ։

Այս տաճարի դրան աջ ու ձախ կողմից՝ դուրսը դրված են երկու՝ նուրբ ծաղկանկարներով զարդարված՝ սքանչելի խաչքարեր, որոնց քանդակագործութեան վրա անշուշտ երկար ժամանակ և մեծ աշխատանք գործադրած պիտի լինէր վարպետը։

Գեղարուեստի այդ հիանալի նմուշների երկրորդ օրինակը մենք տեսել էինք 3 տարի առաջ Սանահնի վանքում, ուր մայր տաճարի կարծեմ արևելեան պատի մօտ դրված են երկու մեծ հրաշակերտ խաչքարեր, գերազանց նուրբ քանդակներով ծածկված։

Գօշավանքի խաչքարերից մէկի տակ փորագրված է «Պաւղոս», դա ըստ ենթադրութեան վարպետի անունը պիտի լինի։

Վանքի զանգակատունը մի բարձր հոյակապ շինութիւն է, որի գետնայարկը մատենադարան է, իսկ միջնայարկը գաղտնի պահարան. վերնայարկը խաչաձև շինված է և ունի երկու փոքր սեղաններ յանուն Գաբրիէլ և Միքայէլ հրեշտակապետների։

Արձանագրութիւններից երևում է, որ զանգատունը շինված է ՉԽԹ թւին (1,300) Դաստալետ վարդապետի և նրա եղբոր Կարապետի արդեամբ, որոնց անունները յիշվում էին վանքում Ջատկին և Ծրագալոյցին պատարագի ժամանակ։

Վանական սեղանատունը մի ընդարձակ շէնք է և նրա մեծութիւնից կարելի է եզրակացնել՝ որքան մեծ էր և միաբանների թիւը։

Վանքի արևմտեան կողմը շարված են տխուր կարգով տապանաքարեր, որոնց տակ յաւիտեան հանգիստ գտան վանական ուխտի միաբանները, մի ժամանակ լցված կենդանի հաւատով, յուսով և սիրով, ներշնչված աւետարանի անշէջ պատգամներով։

Բայց, աւաղ, անագորոյն մահը ի չիք դարձրեց այդ բոլորը, նրանք անյայտացան այս աշխարհից իրանց մտքի և սրտի բուռն յոյզերով, որոնց վրա յետոյ իշխող հանդիսացան այդ անլեզու և անբարբառ տապանաքարերը։

Դա է կեանքի և մահվան առեղծուածը, անթափանցելի, անխորտակելի, անճառելի։

Ց. Սպենդիարեան

(Կը շարունակվի)

տանալ։ Հասարակ դասակարգը խեղճերի պէս, մեծ ու փոքր, կժերով, ով ինչով կարողանում է, ջուր են մատակարարում քաղաքից դուրս գտնւող հեռաւոր Դուրաբուլաղից, Բեխի և այլ աղբիւրներից։ Ջրկիրները բեռը 40—50 կոպէկով են առաջարկում։ Մինչև այսօր ջրամբարները մնում են դեռ սառած։ Այդ ջուրը բերված է քաղաք 1901 թ. և 9 տարվայ ընթացքում այսպիսի տարօրինակ բան չէ պատահած։ Փայտը, աճուխը սատրկ թանգ է, թանգ է և հացը, միսը։ Դժուար կացութեան մէջ է արհեստաւոր և չքաւոր դասակարգը, չը կայ գործ և պարապմունք, առետուր էլ չը կայ, գիւղացիները սակաւ են քաղաք գալիս։ Ամենքն էլ սպասում են եղանակների բացվելուն և տաքանալուն, թերևս կարողանան ազատ շունչ քաշել։ Անասունների կերը այս տարի շատ սակաւ է, շատերինը նոյնիսկ վերջացել է։ Այս հանգամանքը ծանրապէս յուսահատեցրել է գիւղացիներին. շատ էժան գներով վաճառում են ձի, ջորի, էշ, կով և այլն, կերի պակասութեան պատճառով։ *

—

Գանձակ, 23 յունվարի

Այսօր, ս. Յովհաննէս եկեղեցու դպրոցի դահլիճում արժ. Ղ. քհ. Ենգիբարեանի հրաւիրանօք, 61 ծխականների մասնակցութեամբ կայացաւ ծխական երկրորդ և վերջնական ժողով ընտրելու մէկ հոգաբարձու և երէցփոխ։ Նախագահ ընտրվեց Լևոն վարդապետը, իսկ քարտուղար Կ. Ղլըչեանը։

Հայր Նախագահը ժողովը բանալով պաշտօնական գրութիւնները կարդալուց յետոյ առաջարկեց ներկայ եղողներին, համարել արդեօք այս ժողովը վաւերական թէ՞ ոչ. Թեր և դէմ կարծիքներից յետոյ, որոշվեց համարել վաւերական և անմիջապէս անցնել ընտրութեանը։ Նախագահն այդ առիթով ժողովականներին ամփոփ կերպով ծանօթացրեց յիշեալ ընտրութեան կարևորութիւնը մեր եկեղեցական և կրթական գործը կարգի բերելու տեսակէտից, կոչ արաւ, որպէսզի դէպի այս պատասխանատու և վսեմ կոչումը մօտենան գիտակցութեամբ, որպէսզի ապագայում թիւրիմացութիւնների տեղիք չը լինեն, ինչպէս այդ կատարվեց նախկին հոգաբարձութեան և երէցփոխի ընտրութեան վերաբերմամբ։ Սրանից յետոյ առաջարկվեցին թեկնածուներ և բացարձակ միաձայն քուէներով ընտրվեցին՝ առաջինի համար՝ Մովսէս բէգ Մելքոնեան, իսկ երկրորդի համար Իվան Սահակեան։ Ընտրութիւնը պէտք է համարել աջող։ Ցանկանում ենք նրանց լիուլի եռանդ և աջողութիւն գործելու մեր այս խոպան և անապատ անդաստանում։

Հրայր

ԲԱԳՈՒԻ «ՀԱՅՐ» ՔԱՂԱՔԱԳԼՈՒԽԸ ԵՒ ՆՐԱ ՈՐԴԻՔԸ

—

Քաղաքիս կայարանի մասում գտնվող տնատէրերը և բնակիչները մի յայտարարութիւն ներկայացրին քաղաքագլխին, որը թէ շատ հետաքրքիր է և թէ ցոյց է տալիս մեր քաղաքի «հօր» «հայրական» պարզ պատկերը ու նրա քաղաքի համար ցաւելու ատիճանը։

«Մշակի» ընթերցողները մեր մի թղթակցութիւնից գիտեն, որ քաղաքի հայաբնակ մասում, կայարանի մօտ, ուր կան հիւանդանոցները, ուսումնարաններ և այլ հասարակական հիմնարկութիւններ, փորձ էր արվում այդ թաղում զետեղել հասարակական կանանց բնակարանները։

Սակայն մենք կարծում էինք, որ այդ հարցը արդէն մեռած է և քաղաքի հայերը միջամտած կը լինեն, մանաւանդ, որ կոչ էինք արել այստեղի թերթերին բերան լինել հասարակութեան և ազատել տասնեակ հազարաւոր հոգիների անարատ պատիւն ու անունը։ Բայց այժմ պարզ երևում է, որ այդ թաղի բնակիչները դեռ տառապում են այդ հարցի ցաւով և աշխատում են, ինչ գնով էլ լինի, թօթափեն այն լուծը, որը ապագայում պիտի բազմաթիւ ընտանիքների (հայ, ռուս, վրացի և մալական—ռուս ազանդ՝) կամ անբարոյականացման պատճառ դառնայ և կամ աղքատացման։

Ահա այն յայտարարութիւնը, որը երէկ ներկայացրվեց քաղաքագլուխ Ն. Վ. Ռաևսկին։

«Մենք կայարանի մի մասի տնատէրերս, թւով 135 մարդ, որոնց մէջ և 244 բնակարան վարձողներս, կին թէ տղամարդ, բողոքում ենք այն 12 տնատէրերի դէմ, որոնք համաձայնութիւն են տուել, որ իրանց տներում, որոնք գտնվում են մեր թաղում, հասարակական կանանց բնակարաններ հաստատվեն, բողոքում ենք ի նկատի առնելով, որ մենք պիտի կրենք աւելի մեծ օգուտ քան պիտի ստանան համաձայնութիւն տուող 12 տնատէրերը։

«Մեզ, տնատէրերիս, արդէն յայտնել են մեր բնակարան վարձողները, որ եթէ այդ թաղում հասարակական կանանց բնակարաններ լինեն, իրանք, բնակարան վարձողները պիտի դուրս գան մեր տներից և գնան քաղաքի այլ մասերը, որից յետոյ մեր տները պիտի մնան դատարկ։ Ուստի, ի նկատի ունենալով այդ ծանր հարուածը, խնդրում ենք քաղաքագլխից միջամտել ուր հարկն է քաղաքապետութեան ներկայութեամբ, որպէսզի քաղաքի այդ մասում անառակ կանանց բնակչութիւն չը հաստատվի»։

Այդ յայտարարութիւնը առանձին ներկայացուցիչների ձեռքով երէկ առաւօտեան ներկայացրին, իսկ կէսօրի մօտերքին քաղ. վարչութեան ներկայացան նոյն տնատէրերից մինչև 60 հոգի և խնդրեցին Ռաևսկիին տեսակցվելու։ Նրանք բաց է ի բաց յայտնեցին քաղաքագլխին և մանրամասնեցին այն չարիքների մասին, որոնց ենթակայ պիտի լինէին իրանք, եթէ հասարակական կանանց բնակարանները իրանց թաղում լինեն։

— Հակառակ դէպքում,—ասացին տնատէրերը,—անկարող լինելով դիմանալ մեծամեծ վնասներին անկարող կը լինենք վճարել թէ քաղաքային և թէ պետական հարկերն ու ծախսերը։

Քաղաքագլուխը պատասխանեց.

— Ես անզօր եմ ձեզ օգնելու, ի նկատի առնելով, որ այդ հարցը վերաբերում է կառավարչական շրջանին և նրա ձեռքումն է։

— Ցաւենայն դէպս, — պատասխանեցին տնատէրերը,—անկարելի է, որ այդպիսի հարցը լուծվի առանց քաղաքի գիտութեան և մենք ձեզ խնդրում ենք կառավարութեան առաջ պաշտպանել մեր, քաղաքացիներիս շահերը, մանաւանդ, որ ներկայումս այդ քաղաքամասում շինվում է հայոց եկեղեցի, կայ քաղ. ուսումնարան և այլ հիմնարկութիւնները, որոնք նշանաւոր տարածութեամբ հեռու պիտի լինէին անբարոյականացնող տներից։ Պարոն քաղաքագլուխ, մենք նաև կառաջարկենք հետևեալը. մի առանձին ազատ տեղ, քաղաքի մի մասում, մէկ և կէս տարվայ ընթացքում կը պատրաստենք հարկաւոր բնակարաններ այդ կանանց համար և կը յանձնենք իշխանութեան, որը կապւով կը տայ այդ կանանց ղեկավարներին։

— Վճռական ոչինչ չեմ կարող ասել ձեզ, նորից կրկնում եմ, որ քաղաքը չէ մասնակցում այդ հարցին և ոչ մի իրաւունք չունինք ու միտք էլ չը կայ մասնակցելու։

— Պաշտօնապէս այդպէս է,—պատասխանեցին տնատէրերը յուսահատված, բայց մենք դիմում ենք մեր քաղաքի գլխին, ինչպէս մեր հօրը և խնդրում ենք պաշտպանել մեր շահերը։ Դուք չը պիտի թոյլ տաք, որ 12 տնատէրեր, որոնք աշխատել են ուզում այդ ճանապարհով, նրանց օգուտի պատճառով վնասվի մի ամբողջ քաղաքամասի բնակչութիւն։

— Դրան կը պատասխանեմ, որ ես լաւ գիտեմ, երբ որ տնատէրը իր տունը տալիս է հասարակական կանանց, նրա միացեալ հարևանները տուժում են։ Փրկութիւնը մի ճանապարհ ունի—փակել բոլոր հասարակական կանանց տները։ Բայց որտեղ էլ որ տեղաւորելու լինենք նրանց, նրա շրջակայքի տնատէրերը պիտի տուժեն թէ տնտեսապէս և թէ նիւթապէս։ Դուք չէք ուզում նրանց տեսնել ձեր մասում, միւսներն էլ նոյնպէս։ Ահա իմ կարծիքս. դուք ներկայացէք քաղաքապետին և ուղղակի խնդրեցէք նրան, իսկ ես, տեսնվելիս, ինքս էլ կը յայտնեմ այն բոլորը, ինչ որ դուք ինձ ասացիք այստեղ։

Այսքանով էլ վերջացաւ։ Քաղաքացիք կորագլուխ հեռացան, լսելով իրանց ընտրած «հօր» ցաւակցութեան չափը։

Շուտով կը տանք այդ մասին մի այլ թղթակցութիւն և ցոյց կը տանք, թէ որտեղ է թաղված շան գլուխը, որը մեզ վաղուց է հետաքրքրել։

Ս. Գարագաշ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

—

Մոսկվայում, «Р. Сл.»-ի ասելով, Ռուսաստանի ժողովուրդների միութեան ընկերութեան մէջ Խ. Սեմենովը դասախօսութիւն է կարդացել ռուսական շահերի մասին Կովկասի նկատմամբ։

Կովկասում ռուսական շահերը հարկադրված են ընդհարվել ուրիշ շատ ժողովուրդների շահերի հետ, որոնք սեղմ ապրում են մի կտոր գետնի վրա։

Թէ ինչպիսի արգասիքներ ունեցան այդ ընդհարումները—արդէն յայտնի է։

Վրաստանը օրինակ, որ համարեա հարիւր տարի դէպի ռուսական պետութիւնը տածում էր ամենահաւատարիմ զգացմունքներ, վերջին տաս տարում հարկ եղաւ նորից նուաճել։

Որոնք են արդեօք պատճառներն այդօրինակ փոփոխութեան։

Գլխաւոր պատճառներից մինը մատնանշում է Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովը 1907 թ. փետրվարի 10-ին ներկայացրած ամենահպատակ զեկուցագրի մէջ։

Այդ պատճառը—տեղական իշխանութեան յափշտակիչ տնտեսութիւնն է գիւղացի ազգաբնակութեան մէջ, որ տառապում է հողազրկութիւնից աւելի, քան եւրոպական Ռուսաստանի գիւղացիները։

Սակայն առանձնապէս ուժեղ ազդեցութիւն յարաբերութիւնների լարման վրա ունեցաւ ռուսացման սիստեմը, որի վրա չափազանց աշխատեց ուսումնարանական մարմինը։

Նրա առանձին խնտրեան գործունէութիւնը ընդարձակ չափերի հասաւ իշխան Գոլիցինի ժամանակ։

Խեղճ իշխան։ Միայն հայկական դէմք տեսնելը նրան պատճառում էր սոսկալի տանջանքներ և այնուամենայնիւ, նա ստիպված էր ապրել հայերի մէջ, ամեն օր լսել և կարդալ նրանց ազգանունները աւելի «տէր» և «եանց»-ով։

Ասում են, որ իր տանջանքները թեթևացնելու համար նա իւրայիններին արգելեց գործածել հետևեալ խօսքերը՝ տէրմօմէտր և պոլիցմէյստէր։

Այս ուղղութեամբ աշխատում էր նաև հոգևորականութիւնը գլուխ ունենալով Վօստորգօվ քահանային։

Վօստորգօվի գործունէութեան հետևանք հանդիսացան մի շարք յարձակումներ կառավարութեան կողմից հայկական եկեղեցու վրա, որ մինչ այդ անկախ էր։

Ոչ պակաս պերճախօս խրատութիւն ներկայանում է հայ-թուրքական կոտորածը, մի դէպք, որ նմանվում է միայն Թիւրքիային։

Կովկասեան իշխանութեան գործողութիւնների ծրագրի միւս ձեռ մի կառավարչի այն հրահանգն է, որ ուղղված է Շուշու գաւառի Ասկերանի կիրճի մէջ ապրող հայերին։

«Ասկերանցիներ. ես, Եւլախից մինչև Շուշի զօրքերի հաղորդակցութեան պետս, ասում եմ ձեզ,—լսեցէք և ձեր օգտին կը լինի. այժմ ես ինքս զօրքերով և թնդանօթներով կուղարկեմ զօրամասերը Շուշի և կուզենամ մտնել այստեղ ինչպէս Քրիստոսը աւանակ նստած, բայց եթէ չարամիտ համախմբերը կը համարձակվեն կանգնեցնել ինձ, այն ժամանակ ես չեմ յապաղի գործի հանել ոյժ։ Մտածեցէք այն մասին էլ, որ երբ ես զօրքերին դուրս հանեմ Աղդամից, ով կերաշխաւորէ, թէ մահմեդականները դուրս չեն գալ սահմաններից և չեն յարձակվի ձեր գիւղերի վրա»։ Ստորագրված է Իվան Էրաստովիչ Ֆոն-Օզարօվսկի»։

Իր խոստումը Օզարօվսկին կատարեց։ Շուշին կործանվեց համարեա մինչև վերջին թելը։

Այսպիսի էր մեր սեպարատիստների քաղաքականութիւնը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Ինչպէս յայտնի է, վերջին տարիներում իւրաքանչիւր ամառ բացվում են ժամանակաւոր կաթնատնտեսական դասընթացքներ։ Տարէ-տարի այդ դասընթացքներում սովորողների թիւը աւելանում է։ Ուսանելու գալիս են դպրոցների սաներ, ուսուցիչներ, հասարակ գիւղացիներ, օրիորդներ։ Մի քանի ուսուցիչներ, դասընթացքները լսելուց յետոյ, փորձել են իրանց կողմից կազմակերպել դասեր և հաղորդել իրանց գիտութիւնը դպրոցների աշակերտներին և շրջակայ գիւղացիներին։ Ցանկանալով մասնագիտական այդ գործը աւելի կանոնաւոր հիմքերի վրա դնել, գիտաւորութիւն կայ առաջիկայ Զատկին հրաւիրել Թիֆլիսում մի խորհրդակցութիւն ուսումնարանական շրջանի և կաթնատնտեսական ինստրուկտորական կազմակերպութեան ներկայացուցիչներից՝ մշակելու գործունէութեան ծրագիր ապագայի համար։

◆ Երէկ, ամսիս 25-ին Թիֆլիսի քաղ. վարչութեան մէջ կայացաւ քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանի նախագահութեամբ խորհրդակցութիւն փետրվարի 19-ը՝ ճորտերի ազատութեան 50-ամեայ յօբելեանի օրը՝ տօնելու մասին։ Խորհրդակցութեան մասնակցում էին զանազան հաստատութիւնների և տեղական մամուլի ներկայացուցիչներ։ Խորհրդակցութիւնը ժամաւորապէս ուրուագծեց տօնախմբութեան ծրագիրը, որ կը հաղորդենք մանրամասնօրէն յաջորդ անգամ։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետն առաջարկեց ոստիկանապետին բացատրել իր իշխանութեանը ենթակայ ոստիկանական պաշտօնեաներին, որ հասարակական տեղերում երբ կարգը կը խանգարվի ուսումնարանական վարչութեան տնօրէնութեան տակ գտնվող աշակերտների կողմից, պէտք է ամենից առաջ կարգը վերականգնելու պահանջով դիմել ուսումնական վարչութեան պաշտօնեաներին, և միայն ծայրայեղ դէպքերում, որոնց ժամանակ անհրաժեշտութիւն է զգացվում ձեռք առնել արագ ու վճռական միջոցներ կարգը վերականգնելու համար, իրանց վրա են վերցնում ոստիկանութեան պաշտօնեաները աշակերտների վերաբերմամբ։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը նոր հրահանգ է հրատարակել զէնքի մասին և ուղարկել է Թիֆլիսի ոստիկանապետին և գաւառապետներին։ Հրահանգի ոյժով յիշեալ պաշտօնեաները իրաւունք են ստանում վերսկսել գեներալ նահանգապետի և նահանգապետի տուած զէնք կրելու վկայականների ժամանակը լրանալու դէպքերում ամեն տեսակ զէնքի համար, արտօնութիւններ տալ, բացի կատարելագործված սիստեմներից. նաև կարող են տալ նոր վկայականներ հրազէններ կրելու և պահելու մասին։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլ տուեց քաղաքային վարչութեան ժանտախտի դէմ մաքառելու միջոցների համար ծախսել առ այժմ 6,800 րուբլի։

◆ Յունվարի 22-ին կայացաւ քաղաքային վարչութեան և դումայական ֆինանսական մասնաժողովի միացեալ նիստը 1911 թւի նախահաշւի հաշւեկշիռը կազմելու համար։ Մտքերի փոխանակութիւնից յետոյ պարզվեց, որ դուման նախահաշւի յօդուածային քննութեան ժամանակ աւելացրել է ծախսերի գումարը դարձեալ 36,000 րուբլով, և ընդհանուր առմամբ ծախքերը եկամուտներից աւելի են համարեա 315,000 րուբլով։

◆ Թիֆլիսի վրաց-իմերէթիայի սինօդական գրասենեակի որոշմամբ այս տարվայ փետրվարի 2, 6 և 14-ին էկզարխութեան բոլոր եկեղեցիներում տեղի կունենայ հանգանակութիւն յօգուտ Թիւրքիստանի երկրաշարժից վնասվածների։

◆ Փետրվարի 23-ից, Թիֆլիսում տեղի կունենան խորհրդակցութիւններ մանր վարկի խնդրի շուրջը։

◆ Պետական գանձատունը գնելու է իշխ. Ցիցիանովների կալուածքը, որ հասնում է մօտ 75,000 դեսեատինի։

◆ Կովկասեան օգնութեան յանձնաժողովի նոր կազմը հետևեալն է. նախագահ գեներալ Կարպով, անդամներ Ա. Բաբեան, Ա. Բախմետիէվ, Վ. Դուբրովին, Ա. Դգիւբանով։

◆ Բագուի հասարակական գործիչ Ա. Թօփչիբաշէվը յանձն է առել ստանալ այն բոլոր գումարները, որ Բագուի քաղաքային դուման և զանազան առևտրա-արդիւնաբերական ֆիրմաներ խոստացել են նուիրել Կովկասեան ապագայ համալսարանի համար։

◆ Բաթումից ամեն օր դուրս են տանում 500—1,300 վագոն ձիւն։ Նաւահանգստային շրջանում ձիւնը մաքրելու համար առևտրի մինիստրութիւնը յատկացրել է 2,000 րուբլի։

◆ Սալիանում կրակի հետ անզգոյշ վարվելուց այրվել են 30 խանութներ ու կրպակներ։ Վնասները շատ խոշոր են։

◆ Սուխումից հեռագրում են, որ հինգերորդ օրն է կատաղի մրրիկ է։ Վնասները մեծ են։

◆ «Մշակի» երէկվայ համարի առաջնորդողի մէջ մնացել են մի քանի սրբագրական սխալներ շնորհիւ այն հանգամանքի, որ շարուածքի մի մասը թափվել էր։ Այսպէս օրինակ՝ փոխանակ «մնում էին», շարված է «ասում» էին. փոխանակ «պատսելով նրանցից», շարված է «նրանց». փոխանակ «նոսր բժշկական ցանց», շարված է «նոր»։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

◆ Յունվարի 10-ից, Թիֆլիսում սկսեց լոյս տեսնել վրացերէն լեզուով մի շաբաթաթերթ, երկուշաբթի օրերը, խմբագրութեամբ երդ.-հաւատ. Գրիգոլ Դիասամիձէի։ Դատելով ցայսօր լոյս տեսած երեք համարներից, թերթը թողնում է ընթերցողի վրա լուրջ օրգանի տպաւորութիւն։

Աչքի են ընկնում թերթում այնպիսի յօդուածներ, որոնք այս կամ այն հասարակական երևոյթը վրաց կեանքի մէջ, խիստ կերպով քննադատում են, որի շնորհիւ էլ հէնց սկզբից եւեթ այս թերթի և «Սախալխո Գազեթի» լրագրի միջև բանակռիւ ծագեց։

Յաջողութիւն ենք մաղթում մեր նոր պաշտօնակցին։

◆ Յունվարի 23-ին կայացաւ վրաց ազնուականութեան ընդհանուր ժողովը Կախեթի երկաթուղագծի հարցի առիթով։ Արձանագրութիւնից երևում է, որ ներկայումս Կախեթի երկաթուղու խնդիրը գտնվում է իրականացման ճանապարհի վրա և աշխատանքները կը սկսվեն այս տարվայ աշնանից։ Վրաց ազնուականութիւնը գնելու է 550,000 րուբլու ակցիաներ։ Ժողովի նախագահ ազնուականութեան պարագլուխ իշխան Գ. Բագրատիօն-Դաւիդովը առաջարկեց ընդհանուր ժողովին շնորհակալութիւն յայտնել Կովկասի Փոխարքայ կոմս Վորոնցով-Դաշկովին, որ աջակցեց հարցի վերջնական բաւարար լուծման։ Ժողովը ընտրեց ազնուականութեան պարագլխին և իշխաններ Ձելօկաէվին և Գ. Թումանովին ներկայանալ կոմսին և յայտնել շնորհակալութիւն։

◆ «Թեմի» շաբաթաթերթի վերջին համարում քաղ. վարչութեան մի անդամի ընտրութեան առիթով այն միտքն է յայտնված, որ այդ առիթով չարժէ աղմուկ բարձրացնել, քանի որ այս հարցը այնչափ երկրորդական է, որ չարժէ երկու հարևան ազգերի մէջ սրա պատճառով անբաւականութիւններ ծագեցնել։

Թերթի կարծիքով, անհրաժեշտ է գլխաւորապէս ձայնաւորների ընտրութեան մասին մտածել։

«Լաւ է, որ այս աղմուկը բարձրացված է լրագիրների էջերում և ոչ հասարակութեան խաւերում», վերջացնում է թերթը։

◆ «Սախալխո Գազէթի» լրագրի երէկվայ № 215-ում ամբողջովին թարգմանաբար առաջ է բերված «Մշակի» № 14-ում զետեղված Հ. Առաքելեանի առաջնորդող յօդուածը, քաղաքային վարչութեան անդամի ընտրութեան հարցի առիթով։

Թերթը յայտնում է, որ ինքը միանգամայն բաժանում է «Մշակի» մտքերը այդ հարցի նկատմամբ, աւելացնելով, որ ինքն իր համարներից մէկում նոյն մտքերն է արտայայտել։

◆ Հինգշաբթի, ամսիս 27-ին, Վրաց թատրոնում կը կայանայ դերասանուհի Ջավախիշվիլիի բենեֆիսը։ Կը խաղացվի առաջին անգամ «Նեհլիւտա» պիէսը։

◆ Վրաց ընտիր և գեղարուեստական գրականութեան հրատարակութեան նուիրված ընկերութեան ընդհանուր ժողովը կայանալու է ամսիս 30-ին։ Ընկերութիւնը մտադիր է գրական ընտիր աշխատութիւնների մի ժողովածու հրատարակել, այլև անդամավճարը՝ 12 րուբլու փոխարէն՝ իջեցնել 3 րուբլու։

◆ Բժիշկ Վախտանգ Ղամբաշիձէն մտադիր է մօտ ապագայում վրաց լեզուով հրատարակել մի շարք գրքոյկներ ֆիզիոլոգիայից և անատոմիայից, ու մատչելի գներով տարածել հասարակ ժողովրդի խաւերում։

◆ Յունվարի 7-ին Պետերբուրգում կայացել է վրացի ուսանողների կազմակերպած երեկոյթը, որն անցել է շատ աջող։

◆ Յունվարի 23-ին Վրաց Ֆիլարմոնիական Ընկ. երաժշտական դպրոցում կայացաւ աշակերտների առաջին երաժշտական ցերեկոյթը։

◆ Վրաց հասարակական գործչուհի Մաբիա Դէմուրիայի տարելիցի օրը, ամսիս 23-ին, կատարվեց հանդիսաւոր հոգեհանգիստ Քաշվէթի ս. Գէորգ եկեղեցում և Աւճալեան աուդիտորիայում։

◆ Լոյս տեսան Վրաց Ֆիլարմոնիական Ընկ. հրատարակած երաժշտական աշխատութիւնները, որոնցից մեծ մասը պատկանում են երաժշտագէտ Զ. Փալիաշվիլիին։

◆ Փետրվարի 3-ին տեղի կունենայ ներկայացում Արտիստական թատրոնում, յօգուտ Վրաց Ֆիլարմոնիական Ընկերութեան։

ՄԱՄՈՒԼ

Ինչպէս գիտենք «Նովոյէ Վրէմիա» թերթի մէջ Մենշիկով ռուս հրապարակախօսը անուանեց հայերին հերետիկոս, հերձուածող, եւտիքեան և մոնոֆիզիտ։

Նոյն թերթում տպվեց Պետերբուրգի հայոց եկեղեցու քահանայ Մկրտիչ Ղազարեանի յօդուածը, որի մէջ փաստերով ապացուցանում էր, թէ հայոց եկեղեցուն միանգամայն օտար է Եւտիքեսի մոնոֆիզիտական (միաբնութեան) վարդապետութիւնը։ Սակայն Մենշիկովը չը կամեցաւ համոզվել և նորից հանդէս եկաւ իր մեղադրանքներով, թէ հայոց եկեղեցին եւտիքական է, իբրև ապացոյց առաջ բերելով զանազան վկայութիւններ Լինչի գրքից և եւրոպական զանազան հանրագիտական բառարաններից։

Մեզ թւում է, որ Ղազարեան քահանայի և այլոց բոլոր ջանքերը՝ համոզել Մենշիկովին, որ հայերը հերետիկոսներ չեն, հայերը ուղղափ. քրիստոնեաներ են, եւտիքական չեն, այլ դաւանում են ս. Կիւրեղ Աղէքսանդրացու ուղղափառ վարդապետութիւնը, և այլն, միանգամայն աւելորդ ջանքեր են։ Մենշիկով և նմանները, ինչ էլ ասելու լինէք, ինչ անհերքելի փաստեր որ ներկայացնելու լինէք, շարունակ պնդելու են թէ հայերը հերետիկոսներ են և հերձուածողներ։

Հայերը պատկանում են այն ընդհանուր քրիստոնէական եկեղեցուն, որ ընդունեց երեք առաջին տիեզերական ժողովների որոշումները։ Երբ տեղի ունեցաւ 4-րդ տիեզերական ժողովը, այն է Քաղկեդոնի ժողովը, հայերը չընդունեցին այդ ժողովը. հետևաբար, ընդհանրական եկեղեցուց բաժանվողները, հերձուածողները ոչ թէ հայերն են, այլ նրանք, որոնք ընդունեցին նախորդ երեք տիեզերական ժողովների որոշումների դէմ որոշումներ կայացնող Քաղկեդոնի ժողովը։

Թող Մենշիկովների աչքում մենք մնանք հերձուածողներ, միայն թէ նրանք չը խառնվեն մեր եկեղեցու գործերին։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Հայուհեաց ընկերութեան երեկոյթը

Հայուհեաց ընկերութեան երեկոյթը, որ տեղի ունեցաւ երկուշաբթի, յունվարի 24-ին, Արտիստական թատրոնում, բաղկացած էր երկու բաժնից՝ թատրոնական և պարահանդիսային։

Թատրոնական մասի հրապոյրը «Արա և Շամիրամ» պատմական ֆէերիայի ներկայացման մէջն էր։

«Արա և Շամիրամի» հիւսուածքը վերցված է հայկական լեգենդայի այն մշակումից, որ արել է խաչալցի գրող Բաբելի։

Փոխադրութիւնը բեմի համար արել է Յ. Աբէլեան, որը անուանել է իր յօրինուածքը «Կենդանի պատկերներ»։

Իսկապէս միմեանց յաջորդող տեսարանները գործում են կենդանի պատկերների կամ սինեմատոգրաֆիական ալբոմի տպաւորութիւն, համեմված մի քանի խօսակցութիւններով և երաժշտութեամբ։

Յունվարի 21-ի ներկայացումը ըստ բովանդակութեան շատ սահմանափակ պահանջի էր բաւարարութիւն տալիս։ Նա միայն ցոյց տուեց, որ թեման կարող է նիւթ տալ մի աւելի խոշոր գրուածքի և մանաւանդ օպերային մի ստեղծագործութեան՝ երաժշտութեամբ, երգասացութեամբ, բնորոշ տեսարաններով, զգեստաւորութիւններով, ծխակատարութիւններով և պարերով։

Առանձնապէս կանգ չենք առնում դերակատարութիւնների վրա։

Երեկոյթի երկրորդ մասը անցաւ Արտիստական Ընկերութեան շէնքի վերին դահլիճում։ Այստեղ շինված էին երկու ճիւղ՝ մէկը դժոխք, միւսը արքայութիւն։

Տեղի ունեցան պարեր թէ եւրոպական և թէ տեղական։

Երեկոյթը այցելեցին կոմսուհի Ելիսավետա Անդրէևնա Վորոնցովա-Դաշկովա իր աւագ հարսի հետ։ Նրանք նայեցին պարերին և առանձնապէս հետաքրքրվեցին տեղական պարերով։

Ա. Ք.

Կրասնովոդսկ, 15 յունվարի

Ամսիս 8-ին, տեղիս քաղ. ժողովարանի դահլիճում, հոգաբարձուների և ուսուցչական կազմի նախաձեռնութեամբ, յօգուտ տեղիս ծխ. դպրոցի կայացաւ մանկական երեկոյթ և տօնածառ։ Տօնածառը բացվեց մօտաւորապէս երեկոյեան ժամը 8-ին. մանկական բաժինը կազմված էր մանկական պարերից, փօղըվիլներից, երգերից, հայերէն և ռուսերէն լեզուներով ոտանաւորներից. այդ բաժնում կար և ընծաների բաժանում։

Աչքի էին ընկնում իրանց եռանդուն մասնակցութեամբ մանկական պարերի մէջ ուսուցչուհի տիկ. Աֆրիկեան և աւ.-ուս. Վ. Աֆրիկեան. ընդհանրապէս մանկական բաժինը շատ աջող էր, մանաւանդ աշակերտ-աշակերտուհիների արտասանած հայերէն և ռուսերէն ոտանաւորները, որ ամբողջ հասարակութեան լիակատար հաճոյք, ծիծաղ և զուարճութիւն պատճառեց։ Հանդիսականները վարձատրեցին նրանց բուռն ծափահարութեամբ. վերջումը տեղի ունեցան եւրօպական և ասիական պարեր մեծերի համար։

Երեկոյթի կարգադրիչն էր Հ. Աղեան. միջնարարների ու պարերի ժամանակ նուագելու էր հրաւիրված զինւորական երաժշտական խումբը և սազանդար։

Մուտքը սպասածից էլ աջող էր և կարգապահութիւնը օրինակելի։

Տօնածառին ներկայ էին նաև ռուս և թիւրք հիւրեր, կար բուֆէտ, պօստ, կօնֆէտտի և սերպանտին։

Հանդէսը վերջացաւ ժամը 2-ին, հասարակութիւնը մեկնեց գոհ և ուրախ տրամադրութեան տակ։

Չենք կարող չը նկատել, որ հոգաբարձուների և ուսուցչական կազմի անխոնջ ու եռանդուն գործունէութիւնը և տեղիս տիկինների և օրիորդների սիրալիր աջակցութիւնը միանգամայն արժանի են խրախուսանքի և խորին համակրութեան։

Զ.-Էն

—

Վերին-Աղդան (Ղազ. գաւ.), 17 յունվ.

Ամսիս 9-ին, Ծննդեան տօների առիթով, տեղիս ծխական դպրոցի դահլիճում տեղի ունեցաւ ներկայացում, ղեկավարութեամբ դպրոցիս աւ. ուսուցիչ Արշակ Տէր-Աւագեանի. աշակերտ-աշակերտուհիները խաղացին «Էս էլ քեզ հինգ ու խաչ» և «Խօլերա» վօդըվիլը. Ներկայացումը բաղկացած էր և գրական ու երգեցիկ մասերից։ Առաջինը խաղացին «Էս էլ քեզ հինգ ու խաչ», որը շատ լաւ տպաւորութիւն թողեց հանդիսականների վրա և փոքրիկ դերասաններն արժանացան բուռն ծափահարութիւնների և «պրէքը» գովասանքին. այնուհետև խաղացին «Խօլերա», որը նոյնպէս լաւ էր. այս մասը, որի վրա գլխաւորապէս աշխատել էր դպրոցիս ուսուցչուհի տիկին Տէր-Աւագեանը, ինչպէս երևում էր բաւական մեծ աշխատանք էր գործ դրել, որը և աջողութեամբ պսակվեց։ Վերջին մասում երեխաները շնորհալի կերպով արտասանեցին հայերէն և ռուսերէն ոտանաւորներ, ծիծաղաշարժ կտորներ։ Մէջ ընդ մէջ աշակերտների խումբը երգեց մօտ 7—8 ժողովրդական գեղեցիկ երգեր։ Ամենից վերջը Արշակ Տէր-Աւագեանը բաւականին երկար խօսեց գիւղական վատ սովորութիւնների մասին, որոնք վատ ազդեցութիւն են անում աշակերտների վրա։ Խօսեց նոյնպէս նոյն դպրոցի ուսուցիչ Մեսրոպ քահ. Տէր-Յարութիւնեանցը՝ ուսման նշանակութեան մասին։ Ահագին դահլիճը ծայրէ ի ծայր լիքն էր երկսեռ բազմութեամբ. մեծամասնութիւնը կանայք էին։ Կարգը խանգարում էր միայն ծծկեր երեխաների լացը։ Ժողովուրդը շատ գոհ սրտով ու շնորհակալութեամբ հեռացաւ դպրոցից։

Քիւմ-Բէթ

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Հայ դրամատիկական խմբի տաղանդաւոր դերասան Յ. Աբէլեան իր բենեֆիսին հանդէս կը գայ Շեկսպիրի «Արքայ Լիրի» մէջ։ Համոզված ենք, որ յարգելի դերասանի յարգողները կը շտապեն ներկայ լինել յունվարի 28-ին և ստանալ էստետիկական կատարեալ բաւականութիւն Աբէլեանի խաղից։

✦ Յունվարի 31-ին Արտիստական թատրոնում հայ դրամատիկական խումբը կը խաղայ առաջին անգամ թարգմանական «Սատանայ» պիէսը, հեղ. Գորդինի։

✦ Այսօր երգչուհի Վան-Բրանդը հանդէս կը «Արքայական հարսնացու» օպերայի մէջ, որ այս սէզօնին առաջին անգամ է դրվում Թիֆլիսում։

✦ Տիկին Վան-Բրանդը գարնանը հրաւիրված է երգելու Պարիզում ֆրանսերէն։

✦ Ռուսաց Կայսերական Թատրոնական Ընկերութեան լիազօր Բէժանբէգին թոյլատրված է ներկայացում կազմակերպել այս յունվարի 31-ին Թիֆլիսի Արքունական թատրոնում օպերային և դրամատիկական բոլոր արտիստների մասնակցութեամբ յօգուտ թատրոնական զառամեալ գործիչների և Ռ. Կ. Թ. Ընկ. տեղական կոմիտէտի ֆօնդ կազմակերպելու համար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ղամարլու, 19 յունվարի

Սրանով պատիւ ունենք յայտնելու մեր խորին շնորհակալութիւնը այն հաստատութեան անդամներին և մասնաւոր անձանց, որոնք բարեհաճեցին օգնութեան ձեռք մեկնել Ղամարլուի հայոց եկ. ծխ. դպրոցին նուիրելով՝ 1) Ղամարլուի «Արաքս» սպիրտի ընկերութիւնը 100 ր., 2) եղբ. Մ. և Ա. Ամիրխանեանները 15 ր. և գործակալ հայր Ներսէս քահանայի միջոցով հանգանակված 13 ր., բացի այդ, միևնոյն նպատակի համար ի յիշատակ հանգուցեալ Գէորգ Աւագեանի՝ նրա ազգականները խոստացել են յատկացնել 50 ր.։

Ի դիմաց Ղամարլուի հայոց եկ. ծխական դպրոցի հոգաբարձութեան՝

Արշակ Տէր-Խաչատրեան

—

Գորիս, 8 յունվարի

Թերթիդ սուղ էջերում տեղ ենք խնդրում մեր հետևեալ նրկտողին։

Տեղիս ծխական դպրոցի սուղ միջոցն ի նկատի առնելով հոգաբարձութիւնն անկարող եղաւ տօնածառ կազմակերպելու համար որոշ գումար զնել մանկավ. ժողովի տրամադրութեան տակ։ Մենք մեր պատասխանատւութեամբ ամսիս 2-ին կազմեցինք տօնածառ, ուր կային մօտ 200 երեխաներ, իսկ 40-ի չափ հասակաւորներ։ Փոքրերը 25 կ. մուտքի վճարով ստացան միրգ և ընծայ, իսկ մեծերը 70 կ.-ով միայն ընծայ։ Ձրիապէս կային 30 երեխաներ։

Մեր շնորհակալութիւնն ենք յայտնում Ս. Մելիք-Ղարագեօզեանին, որ նուիրեց 3 ր., «Տրուդ» խանութին և «Սասուն» տպարանին, որոնք տօնածառին նուիրեցին մի քանի ընծաներ և մեծ քանակութեամբ գոյնզգոյն թուղթ զարդարանքների համար. և «Տրուդին» առանձնապէս շնորհակալութիւն, որ սեփական գրամոֆօնը տուեց տօնածառին նուագելու։

Մենք, որ երբէք դիտաւորութիւն չունէինք որևէ արդիւնք ստանալու, այլ նպատակ էինք դրել նման հանդէսներից զուրկ փոքրիկներին բաւականութիւն պատճառել, 72 ր. 60 կ. մուտքից մրգի և ընծաների ծախսվեց 54 ր. 6 կ., իսկ 18 ր. 59 կ. մաքուր արդիւնքը յատկացրինք դպրոցի սուղ միջոցներին։

Կարգադրիչ՝ Սազանդարեանց
Տնտեսուհիներ՝ օր. օր. Մելիք-Շահնազարեան
Ժամհարեան

—

Գանձակ, 14 յունվարի

Ծննդեան տօնի առիթով, ըստ սովորութեան, մասնակցութեամբ Մամիկոն Համասփիւռեանի, Մելքում Մելքումեանի և Իվան Թումանեանի Գանձակի հայերի շրջանում հանգանակութիւն անելով ժողովեցի 82 ր. և ներկայացրի պաշտաճաւոր իշխանութեան, որպիսի գումարով տեղիս բանտի մօտ 150 հոգի բանտարկեալները ունեցան թէ՛ ճրագալոյց երեկոյեան և թէ՛ հետևեալ օրը, 6-ին, համեստ ընթրիք և ճաշ։

Ուստի իմ և բանտարկեալների կողմից յայտնում եմ խորին շնորհակալութիւն թէ՛ նուիրատուներին և թէ՛ ժողովարարութեան մասնակցող վերոյիշեալ յարգելի անձնաւորութիւններին։ Բանտի հովիւ՝

Գարեգին ք. Թումանեանց

—

Խնուշինակ, 11 յունվարի

Անցած դեկտեմբեր ամսում ձեռնարկեցի հաւաքել գրքեր, Շուշու թեմ. դպրոցի ուսուցիչներից, աշակերտներից և ուրիշ մարդկանցից մեր գիւղի գրադարանի համար. և մերժում չը ստանալով հաւաքել եմ մինչև այժմ 107 գիրք։

Այդ պատճառով իմ խորին շնորհակալութիւնս եմ յայտնում այն անձանց, որոնցից ստացել եմ յիշեալ գրքերը։

Նուիրատուները սրանք են. Ս. Տէր-Միքայէլեան 21 գիրք, Ս. Տէր-Յարութիւնեան 10 գ., Մ. Այվազեան, Ռ. Մուղանեան 8-ական գ., Ա. Բէգլարեան 7 գ., Ա. Ափրեան 6 գ., Ե. Ղազանչեան 5 գ., Խ. Տէր-Գրիգորեան, Ա. Ասրիեան, Ա. Աղամալեան, Լ. Տէր-Սարգիսեան, Ա. Ստեփանեան 4-ական գ., Ե. Շահնազարեան, Ա. Պետրոսեան, Ա. Նազարեան 3-ական գ. Յ. Ներսէսեան, Ս. Տէր-Սարգսեան, Ս. Համբարձումեան, Թ. Սարգսեան, Ս. Առաքելեան, Ա. Մարտիրոսեան 2-ական գ., Գ. Ներսէսեան 1 գ.։

Նուէրները շարունակվում են և յուսով եմ, որ այդքան էլ կը հաւաքեմ։ Թող սա խրախուսանք լինի մեր բազուարեակ հայրենակիցներին և ամեն մէկը թող չը մնայ՝ գրքերով կամ փողով գիւղի գրադարանը մեծացնելու, որից օգտվելու են և՛ իրանք, և՛ ուրիշները։

Բացի այս գրքերից, այս տօներին տուեինք ներկայացում, որից մնացած զուտ արդիւնքով դարձեալ պիտի գրքեր առնենք գիւղի գրադարան-ընթերցարանի համար։

Աշակերտ Շուշու թեմ. դպրոցի՝

Խորէն Տէր-Գրիգորեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱԲՆԵՐԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ *)

II

Եմէնի մէջ արաբների ապստամբութիւնը առաջացել է բացի ընդհանուր պատճառներից, որոնց մասին մենք գրել ենք նախորդ յօդուածում («Մշակ» № 14), և այն հանգամանքից, որ թիւրք կառավարութիւնը անզգուշաբար քակտել է խաղաղական համաձայնութեան այն պայմանները, որ նա կապած է եղել 1909 թւի դեկտեմբերի 3-ին ապստամբութեան պատրաստվող և արաբական խալիֆայի կոչումը փնտռող Իմամ Եահիա Համիդէդդինի և նրա դաշնակից Սէյիդ-էլ-Իդրիսի հետ։ Օգտվելով թիւրքերի դժուար դրութիւնից՝ ամբողջ արաբական թերակղզու վրա, շէյխերը յայտարարեցին «ղազաւաթ»—սրբազան պատերազմ—օտար «եկւոր օսմանցիների» դէմ։ Եահիան, որ ճանաչվել է խալիֆա Արաբիայի ամբողջ հարաւում, պրոֆ. Մուզիլի տեղեկութիւններով, ձեռքի տակ ունէր ոչ պակաս քան 50,000 մարդ և արագ կերպով մօտենում է Եմէնի գլխաւոր քաղաքին՝ Սանայային։ Մի քանիսների ասելով ներկայումս այդ քաղաքը շրջապատված է արաբների առաջաւոր խմբերով։ Սէյիդ Իդրիսի դրօշի տակ դեռ դեկտեմբերի վերջերին հաւաքված են եղել 40,000 ձիաւորներ։ Սէյիդը կռւում է Ասիրի նահանգում և այնքան աջող, որ տեղական նահանգապետը ստիպված է եղել փախչելու։ Երկու ապստամբ շէյխերի զինւորները ունեն գեղեցիկ, արագաձիգ հրացաններ որ ստացվում է անգլիական Ադէն նաւահանգստի վրայով, չը նայած թիւրքերի խիստ հսկողութեանը։ Թիւրքերը այս րոպէիս Եմէնում ունեն 40 հազար զօրք, որ Մուզիլի կարծիքով անբաւարար է։ Իսկ Ասիրիայում գտնված Սամի փաշայի զօրքերը չեն կարող օգնութեան հասնել, վախենալով որ երկիրը թողնելուց այդտեղ էլ ապստամբութիւն բռնկվի։ Ճիշդ է, ուղարկվում են օգնական զօրքեր (օրերս «Մշակը» հաղորդել էր նոր ճանապարհված 30,000 զինւորների մասին), բայց կան և ուրիշ դժուարութիւններ, որ հանդէպ են գալիս կառավարչական զօրքերին։ Նախ, որ կռիւը կատարվում է գրեթէ մի անծանօթ երկրի մէջ. թիւրք օֆիցերները չունեն երկրի մանրամասն քարտէզը, և երկրորդ՝ ու դա ամենաերկիւղալին է, ամբողջ զօրամասեր թողնելով թիւրքական դրօշը անցնում են նոր խալիֆայի երկրպագողների շարքը...

Սա է իրերի դրութիւնը Արաբիայում։ Թիւրք կառավարութիւնը կանգնած է դըժուար կացութեան առաջ, մանաւանդ որ յուզմունքները աճում են Ալբանիայում և Մակեդոնիայում։

Պոլսի «բարձր շրջանները» լուրերին նայած մտադիր են որպէս միակ բուժիչ միջոց դիկտատուրա հրատարակել։ Բայց թէ ալբանական-մակեդոնական և թէ արաբական յուզմունքների պատճառների ծանօթութիւնը ապացուցանում է, որ կառավարութիւնը խստութիւններով, կոպիտ ոյժով հազիւ թէ հասնի կայուն խաղաղացման։ Նման խռովութիւններ միշտ անխուսափելի են լինելու մինչև որ ղեկավար ոյժը՝ երիտասարդ-թիւրքերը աւելի ուշադրութիւն չը դարձնեն պետութեան մէջ ապրող ազգութիւնների պահանջներին։

Բայց սա գեղեցիկ կերպով բացատրված էր Ր.-ի թղթակցութեան մէջ («Թիւրքական պարլամենտը», «Մշակ» № 11), որ անշուշտ ընթերցողները յիշելիս կը լինեն։

*) Տես «Մշակ» № 14.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Եապօնիայի արտաքին քաղաքականութիւնը.—Եապօնական արտաքին գործերի մինիստրը պարլամենտում արտասանեց ընդարձակ ծրագրային ճառ Եապօնիայի արտաքին քաղաքականութեան մասին։

Մինիստրը վկայեց, որ յարաբերութիւնները մեծ պետութիւնների հետ բարելաւվել են։ Անգլիայի հետ հետզհետէ ամրացող դաշնակցութիւնը հզօր երաշխաւորութիւն է տալիս խաղաղութիւնը պահպանելու Հեռաւոր Արևելքում։ Անգլօ-եապօնական ցուցահանդէսը, որ տեղի ունեցաւ անցեալ տարի, եւ առաւել շաղկապեց երկու ազգերին։ Ռուսաստանը և Եապօնիան անկեղծ հայեացքներ փոխանակեցին երկուստեք ծագած մերձեցումը աւելի հաստատելու նպատակով։ 1910 թւի յուլիսի 14-ին Պետերբուրգեան համաձայնութիւնը լրացրեց 1907 թւի պայմանագիրը, որպէսզի Մանջուրիայի փոխադարձ շահերը համաձայնեն իրար։ Այդ համաձայնութիւնը, որի միակ նպատակն է status-quo-ի պահպանումը և հաստատուն խաղաղութիւնը, կազմված է փոխադարձ զիջումների և Կորէայի անեկսիային աջակցելու ոգով, որ կատարվեց կորէական կայսրի համաձայնութեամբ (!) և կորէացիների շահերի համար՝ խաղաղութիւն հաստատելու, որպիսին չը կար խնամակալութեան օրօք։ Անեկսիան օտարազգիներին տուեց միևնոյն արտօնութիւնները, որոնցով նրանք օգտվում են Եապօնիայում։ Մեծ պետութիւնները գտան, որ Եապօնիայի դրութիւնը Հեռաւոր Արևելքում անխուսափելի դարձրեց։

Ապա մինիստրը հաղորդեց, որ մշակվում են նոր առևտրական կապակցագրեր, որոնք Եապօնիային տալու են մաքսային լիակատար աւտօնօմիա և նրան դնելու են միւս պետութիւնների հաւասար բարձրութեան վրա։ Պետութիւններից մի քանիսն արդէն ներկայացրել են իրանց հակա-նախագծերը, միւսները դեռ քննում են եապօնական առաջարկութիւնները։ Կառավարութիւնը ամեն հնար եղածն անում է, որպէսզի բանակցութիւնները արագ ցանէ։ Անգլիայի հետ վարվող բանակցութիւնները յանգելու են այնպիսի դաշնագիր կապելու վրա, որով գոհ մնան երկու կողմերն էլ։

✦ Աւստրիական կառավարութեան ծովային ծրագիրը.—Ունգարական պարլամենտի պատգամաւորութեան ծովային մասնաժողովի նիստում նաւատորմի կառավարիչ ծովապետ կոմս Մօնտէկուկկլին պարզեց աւստրո-ունգարական կառավարութեան ծովային ծրագիրը։

Կառավարութեան այժմեան նախագծի գլխաւոր յօդուածը կազմում է 312,4 միլիօն կրօն արտակարգ գումարայատկացման պահանջը 5 տարվայ համար։ Այդ փողով պէտք է կառուցվեն 4 զրահանաւ, 6 մարտանաւ, 3 ականանաւ, 12 յածանաւ և 6 ստորջրեայ նաւակներ։ Այս տարի յիշեալ գումարից պէտք է ծախսվեն 55 միլիօն կրօն։ Երբ կիրագործվի այս ծրագիրը, Աւստրո-Ունգարիան 1915 թւին կունենայ մի նաւատորմ, որ բաղկացած կը լինի 13 զրահանաւերից, 9 յածանաւերից, 18 մարտանաւ-կործանիչներից, 42 ականանաւերից և 12 ստորջրեայ նաւակներից։ Կոմս Մօնտէկուկկլին բայց և այնպէս կարծում է, որ այդ ծրագիրը պակասաւոր է։ Նրա կարծիքով, հարկաւոր է, որպէսզի աւստրո-ունգարական նաւատորմը 1920 թւին բաղկանայ 16 զրահանաւերից, 12 յածանաւերից, 24 կործանիչներից, 72 ականանաւերից և 12 ստորջրեայ նաւակներից։ Նա բաւականանում է առ այժմ այն ծրագրի մի մասով, որպիսին անհրաժեշտ է համարում սակայն այն պատճառով, որ ստիպված է հաշւի առնել պետական ֆինանսների չափը, սակայն կարծում է, որ 1913 թ. ծովային վարչութիւնը կարող կը լինի ձեռնարկել նաև իրականացնելու նաւակառուցման ծրագրի մնացած մասը, որ կը պահանջէ մօտաւորապէս դարձեալ 300 միլիօն կրօն։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ Թիւրքեստանի երկրաշարժից փտասվածների օգտին կենտրոնական հանգանակիչ յանձնաժողովը, որ գործում է Թագուհի Կայսրուհի Ալեքսանդրա Թէօդորօվնայի նախագահութեամբ, 50,000 րուբլի հեռագրով փոխադրեց Սեմիրէչինի զինւորական նահանգապետին։ Յանձնաժողովը բացի դրանից 30,000 ր. է յատկացրել փտասված շրջանում հասարակական աշխատանքներ կազմակերպելու համար։

✦ Պետերբուրգում յունվարի 23-ին վախճանվեց յայտնի ռուս ազատամիտ հրապարակախօս և գրող Մ. Ստասիւլեվիչ։

✦ Թէհրանում, յունվարի 22-ին սպանվել է ֆինանսների մինիստր Սանի-Դօվլէն։ Սպանողները, Բավթարաձէ և մի ուրիշը, ձերբակալված են։

✦ Տօկիօյից հեռագրում են, որ կառավարութիւնը եռանդուն միջոցներ է ձեռք առնում երկրում սօցիալիզմը տարածվելու դէմ։ Առանձին հսկողութիւն է սահմանված զինւորների, ուսանողների, ժուռնալիստների, բանւորական կազմակերպութիւնների և բուդդայական քուրմերի վրա։ Մի քանի սօցիալիստական թերթեր փակված են, նրանց խմբագիրները և աշխատակիցները կալանաւորված են։

✦ Լօնդօնում բանւորական կուսակցութեան կօնֆերենցիան բողոք յայտնեց եապօնացի սօցիալիստների մահապատժի դէմ։ Կօնֆերենցիան չընդունեց այն առաջարկութիւնը՝ թէ կուսակցութեան անդամները կարող են բացի բանւոր խօսքից անուանվել նաև սօցիալիստներ։

✦ Ֆրանսիական սօցիալիստների կուսակցութիւնը պատգամաւորութիւն ուղարկեց Բեռլին մասնակցելու Զինգէրի թաղմանը։

✦ Պարսկաստանի դեղձատու բանկի վարչութիւնը Թաւրիզում կազմակերպում է ռուսական ապրանքների նմուշների ցուցահանդէս, որպէսզի պարսիկները ծանօթանան Մօսկվայի և Մօսկվայի արդիւնաբերական շրջանի արդիւնքների հետ։ Նախագծվող ցուցահանդէսը լինելու է մշտական։ Նա դավելու է բանկի Թաւրիզի բաժանմունքի շինութեան մէջ։ Մօսկվայի բոլոր ֆիրմաները և ֆաբրիկաները հրաւէր են ստացել մասնակցելու այդ ցուցահանդէսին, սակայն առևտրական ֆիրմաները թոյլ են վերաբերվում այդ հրաւէրին։

✦ Լիէժում (Բէլգիա) ուսանողները ցոյցով հեռացան համալսարանական ճաշարանից, որովհետև մի ռուս ուսանող բացակայ էր։ «Peuple» լրագիրը առաջարկում է համալսարանի ռեկտօրին այնպիսի փաստաթղթեր, որոնք ապացուցանում են թէ այդ ուսանողը ռուս պրօվօկատոր է։

✦ Մադրիդից հեռագրում են, որ Միջերկրական ծովի մօտերը փոթորիկ բարձրացաւ։ Ջրասոյզ եղան շատ ձըկնորսական նաւակներ. 20 մարդ խեղդվեցին։

✦ Անգլիական պարլամենտ եկաւ պահպանողական կուսակցութեան ղեկավար անդամալոյծ Չեմբերլէնը, հնազանդութեան երդում տալու թագաւորին։

✦ Մադրիդից հեռագրում են, որ Ալֆօնս թագաւորը հիւանդացաւ։

✦ Սպանիական կառավարութիւնը, նախատեսելով խռովութիւնների վերսկսում Պորտուգալիայում, պատրաստվում է զօրքեր ուղարկել պորտուգալական սահմանը։

✦ Պարիզում բժշկական ճեմարանի նիստում յայտնի առողջաբան պրոֆ. Շոմէնը յայտնեց, որ խօլերան Ռուսաստանում ձմեռը միայն՝ այսպէս ասած՝ «քնեց», բայց գարնանը նա «կը զարթնէ» և Եւրոպային անհրաժեշտ է վաղօրօք ձեռք առնել հարկաւոր միջոցներ նրա մուտքը խափանելու համար։

✦ «Times»-ը մի առաջնորդողի մէջ յայտ է յայտնում, որ պարսկական նոր խնամակալ Նասր-ուլ-Մուլքը կը հանդիսանայ խիկապէս այն պետական անձը, որպիսին պակասում էր Պարսկաստանում սրա խճճված գործերը կարգի բերելու համար։

✦ Թիւրքական զինւորական մինիստրութիւնը տենդային գործունէութիւն է ցոյց տալիս։ Պարլամենտը յատուկ նիստ նշանակեց մինիստրի օրինագծերը քննելու համար։

✦ Գերմանական կառավարութիւնը համաձայնեց, որ Թիւրքիայում ապրող գերմանահպատակները հարկ վճարեն Թիւրքիային։

✦ «Բիւզանդիոնի» խմբագիր ծերունի Բիւզանդ Քէչեանն դարձեալ ծեծի է ենթարկվել դաշնակցականների կողմից։

Խմբագիր՝ ԱԼԻՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմեռային երթեւեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱՔՈՒ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 9 ժ. 28 ր. առաւօտ., Գանձակ է հասնում 2 ժ. 38 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 18 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 12 ր. երեկ. Բալաջարի՝ 10 ժ. 59 ր. գիշ. Բագու՝ 11 ժ. 26 ր. գիշեր. Մարդատար № 6 գնացքը՝ 3 ժ. 35 ր. ցեր., Գանձակ է հասնում 9 ժ. 56 ր. երեկ., Եւլախ՝ 12 ժ. 7 ր., գիշ., Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 40 ր. գիշ., Բալաջարի՝ 8 ժ., 13 ր. առաւօտ., Բագու՝ 9 ժ. 7 ր. առաւօտ.: Փոստատար № 4 գնացքը՝ 10 ժ. 25 ր. գիշ., Գանձակ է հասնում 4 ժ. 47 ր. գիշ., Եւլախ՝ 7 ժ. 3 ր. առաւ.: Հաջի-Կաբուլ՝ 12 ժ. 11 ր. ցեր.: Բալաջարի՝ 3 ժ. 53 ր. ցեր., Բագու՝ 5 ժ. 21 ր. երեկ.: Խառն գնացքը՝ IV կարգի վագօններով ըստ հարկի կարիքութեան՝ 4 ժ. 18 ր. գիշ., Գանձակ է հասնում 12 ժ. 48 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 39 ր. գիշեր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 31 ր. գիշ., Բագու՝ 5 ժ. 22 ր. առ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ փօստատար № $^{74}/_{75}$ 12 ժ. 41 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 11 ժ. 41 ր. առաւ., Էջմիածին կայար.՝ 5 ժ. 18 ր. ցեր., Երևան (առանձին գնացք Ուլուխանլուից յարմարեցված այս գնացքին)՝ 7 ժ. 11 ր. երեկ., Նախիջևան՝ 11 ժ. 21 ր. գիշեր., Ջուլֆա՝ 1 ժ. 5 ր. գիշ.: Մարդատար-ապրանքատար № $^{78}/_{79}$ գնացքը՝ 4 ժ. 33 ր. ցեր., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 3 ժ. 31 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 9 ժ. 3 ր. առաւ., Երևան՝ 10 ժ. 34 ր. առաւօտ., և որտեղից դէպի այլևս չէ գնում: Խառն գնացք IV կարգի վագօններով ըստ հարկի կարիքութեան № $^{108}/_{109}$՝ 5 ժ. 48 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 7 ժ. 20 ր. երեկ., Էջմիածին կայարան՝ 1 ժ. 30 ր. գիշ., առանց Երևան մտնելու, Նախիջևան՝ 9 ժ. 49 ր. առաւ., Ջուլֆա՝ 11 ժ. 58 ր. ցերեկ.:

ԲԱԹՈՒՄ՝ մարդատար № 5 գնացքը՝ 8 ժ. 10 ր. առաւ., Միխայլօվօ է հասնում 12 ժ. 18 ր. ցեր., Բաթում՝ 9 ժ. 20 ր. եր.: Փօստատար № 3 գնացքը՝ 2 ժ. 9 ր. ցեր., Միխայլօվօ է հասնում 6 ժ. 18 ր. երեկ., Բաթում՝ 4 ժ. 28 ր. գիշ.: Մարդատար № 7 գնացքը՝ 11 ժ. 53 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. 58 ր. գիշ., Բաթում՝ 1 ժ. 28 ր. ցեր.: Խառն գնացքը № 107 ըստ հարկի կարիքութեան՝ 1 ժ. 5 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 6 ժ. 54 ր. առաւ., Բաթում՝ 8 ժ. 33 ր. երեկ.:

ԲՈՐԺՈՄ՝ մարդատար № $^{9}/_{66}$ գնացքը՝ 3 ժ. 28 ր. ցեր., Գօրի է հասնում 6 ժ. 8 ր. երեկ., Միխայլօվօ՝ 7 ժ. 43 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 9 ժ. 8 ր.:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ մարդատար № 5 գնացքը՝ 7 ժ. 25 ր. առաւ.: Փօստատար № 3՝ 1 ժ. 9 ր. ցեր.: Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 55 ր. գիշ., որ այլևս դէպի չէ գնում: Խառն գնացքը IV կարգի վագօններով 12 ժ. 3 ր. գիշ.:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ մարդատար № 6 գնացքը՝ 7 ժ. 46 ր. ցեր.: Փօստատար № 4 գնացքը՝ 9 ժ. 25 ր. գիշ.: Մարդատար № 8 գնացքը՝ 8 ժ. 45 ր. առաւ., որ դէպի այլևս չէ գնում: Խառն գնացքը IV կարգի վագօններով 3 ժ. 15 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ փօստատար № $^{72}/_{73}$ գնացքը՝ 6 ժ. 38 ր. առաւ.: Մարդատար-ապրանքատար՝ № $^{80}/_{81}$ գնացքը՝ 7 ժ. 1 ր. առաւ.: Խառն գնացքը IV կարգի վագօններով 10 ժ. երեկ.:

ԲՈՐԺՈՄԻՑ՝ մարդատար № $^{61}/_{10}$ գնացքը 7 ժ. 35 ր. առաւօտեան.

Ծանօթութիւն.—Արագ գնացքները (№ 2՝ Թիֆլիս-Բագու և № 1՝ Բագու-Թիֆլիս) առանց փոփոխելու գնում են մինչև Ռոստօվ և յետ դառնում, անմիջապէս մտնելով Բագու՝ ամբողջ կազմով և բոլոր տեղերը պլաց-կարտով են: Այս գնացքներում կայ Միջազգային Ընկերութեան մի միջին I/II կարգի վագօն, որ առանց իջնելու հաղորդակցում է Թիֆլիս-Բագու-Մօսկվա՝ աւելացված վճարով (1,000 վերստը I կարգի վագօնում 8 ր., II կարգի՝ 6 ր).:

Բ Ժ Ի Շ Կ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշւի հիւանդութիւնների։ Սիֆիլիսի բժշկութիւն Էրլիխի «606»-ով

Ընդունե- ($12^{1}/_{2}$—2 ժ. ցերեկվայ։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կիրակի՝ 2—3 ժ. ցեր.

Հասցէն (Սօլօլակ, Բեբուտօվսկայա, № 33.
(Сололаки, уголъ Бебутовской и Паскевича, 33.

(չուտ.) 1134. 100—58

Բ Ժ Ի Շ Կ

Վ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ականջի, քթի, բկի, հիւանդութիւններ,

Ընդունե- (առաւօտեան 9—1 ժամը.
լութիւնը (երեկոյեան 5—7 ժամը.

Վելեամինօվսկայա փ. № 13, տ. Սէլլանովի, 3-րդ գիմնազիայի կողքին։

(օ. մ.) 1227. 100—36

ՖԵԼԴՇԵՐԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԵՏ
ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ
ՖԵԼԴՇԵՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ

Կատարում է սրսկումներ, վէրքի փաթաթումն, գեղերի քսումն (втираніе) և այլն։ Բժշկական ցդամարդի սեռական թուլութեան, անկարողութեան, ներւաթուլութեան եւ Եռագլխայի։ Մասսաժ էլեկտրական և ձեռքով։ Բժշկական մարմնամարզութիւն։ Օտարերկրեայ հիւանդներին տալիս է խորհուրդներ և ցոյց է տալիս հմուտ մասնագէտ բժիշկների—վեներական, ներքին և այլ հիւանդութիւնների։ Ընդունելութիւնը 3—$4^{1}/_{2}$ ժամը ամեն օր։ Զգեստներին ձրի մինչև չորեքշաբթի օրերը։ Վօրօնցօվի արձանի մօտ Семеновская ул. № 9.